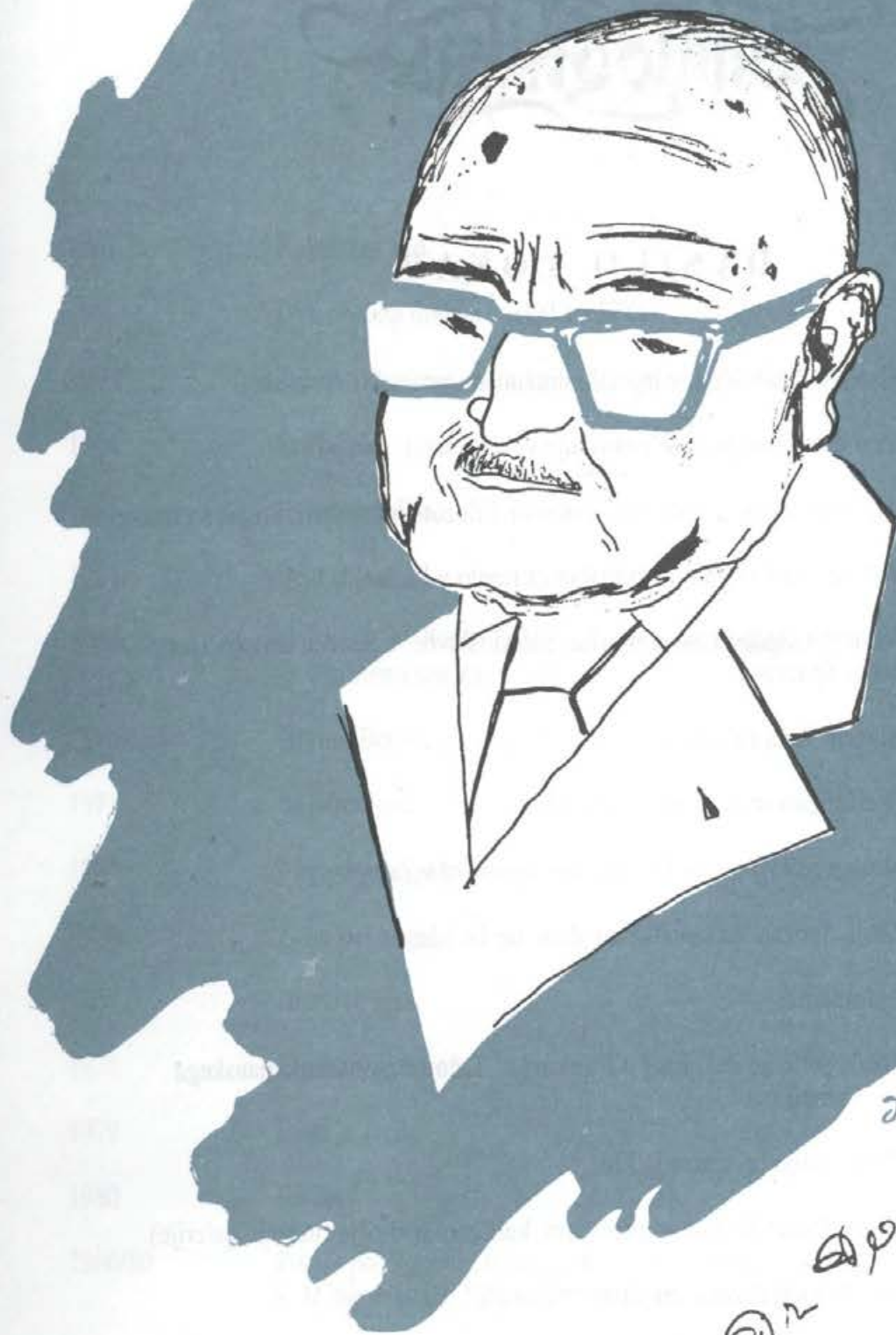

IZVIR

glasilo sš
"veno pilon"
ajdovščina

22.
@2 Opimia Follow

Bibliografija

DANILO LOKAR

(1892 - 1989)

9. maj 1892   Rojen v Ajdovščini, v trgovski družini kot prvi od štirih otrok.
- 1898   Prvi razred osnovne šole obiskuje v Ajdovščini.
- 1910   Maturira. Poskus študija na dunajski Filozofski fakulteti. Prepis na medicino.
- 1917   Kot zdravnik civilno mobiliziran za fronto v Furlaniji.
- Oktober 1918   Vrnitev v Ajdovščino. Opravlja zdravniško delo. Spozna bodočo ženo Jelko Špacapan.
- 1919   Spozna Vena Piona.
- 1921   Specializira se za kirurga v Zagrebu.
- 1923   Strokovna razprava v Lječničkom vjestniku v Zagrebu.
- 1924   Zboli. Spozna, da kirurškemu delu ne bo kos.
- 1925 - 1943   Ajdovščina.
- 1930   Konča petletno delo **Esej o Cankarju**. Tako se znebi cankarjanskega kompleksa.
- 1933   Objavi svojo prvo novelo **Ples**.
- 1937   Obišče Pariz. Zanima ga predvsem kulturno področje (muzeji, galerije).
- 1941/42   Prvi stiki s partizanskim gibanjem.
- 1943   Izdan. Nekaj časa v italijanskem ujetništvu. Po vrnitvi gre z ženo v partizane.
- 1950   **Leto osemnajsto, Megla** - podpisan kot Dane Lokar.
- 1952   Se upokoji. Občasno še opravlja zdravniške posege.
- 1956   **Podoba dečka**.
- 1957   Prvič vključen v literarno zgodovino.
- 1958   **Sodni dan na vasi**.
- 1959   Prejme Prešernovo nagrado. Potuje po Danski, Švedski, obišče London.
- 1960   **Hudomušni Eros, Leto osemnajsto**.

Bibliografija

- 1961 **Zakopani kip.**
- 1962 **Dva obraza dneva.**
- 1963 Z glavo skozi zid. Ajdovska skupščina mu izroči spomenico.
- 1964 **Srnjaček.**
- 1965 **Dva umetnika.**
- 1968 **Bela cesta.**
- 1969 V tisku izide dvojje Lokarjevih tekstov: **Birkenauski peron, Konjiček in Platnena srajca.**
- 1970 **Silvan.** Beseda ob grobu Vena Piona.
- 1971 **Božična gos.**
- 1975 **Zagata ni zagata.**
- 1976 **Zehajoči angel.**
- 1977 **Timove igre.**
- 1978 **Cankarju na rob.**
- 1979 **Dom je jezik.**
- 1980 **Rodovi.**
- 1960/80 Potuje po Španiji, Portugalski, Grčiji, Indiji, na Kitajskem, Japonskem, v Honkongu, na Filipinih, v Kanadi, Rusiji, Keniji in v Mehiki.
- 1981 **Umre žena Jelka.**
- Udeleži se dnevov sodobne slovenske književnosti na Dunaju.
- Imenovan za častnega člana v odboru srečanja Pediatri Slovenije v Novi Gorici.
- 1982 **Burja pred tišino.**
- 1984 **Samogovorniki.**
21. julij 1989 Umre v Domu za ostarele v Ljubljani.

Zbrala Simona

dravniško opravilo ga je postavljala
filne obraze, položaje, tudi slišane besede
je bilo vredno ob njih ustvariti
o tisti hip v zapisnici vsakega
priljubljenosti se

ni in zaslužiti. Če samo poskusati
ker je »človek človeku zastrta«
ami, ne manj pa prizadevanje
stvo.

ve sklenil, da bi
so mu je, da j
kanje slovensk
v tujino. Lot
antike, kar je
tudi s prozo
avnika Lojza
v Gorici, z li
e, da bi z njo
njega nastop
niti med vrste
iko mlajših. S
primorske pi
če občinstvo
reba razmera
oi moral prines
dogajanja, tudi če so b
ne priložnosti za odkrivan
iev, tenčin, ki bi bile vredn
so tisti, kakor pravi,
i so bili še kasneje

iva
obraz
neva

kor Majcnov, ki
onističnega so
raza iz slovens
njeval ajdovs'
ga je, ker
ave

burja pred lino

Interview

Pogovor s prof. Ivano Slamič, prijateljico Danila Lokarja

Priznava! Od naložene naloge sva pričakovala srednjeprebavljivo teženje o velikem umetniku, pa so se najini svežerojeni stereotipi iz tankega porcelana morali razbliniti v sončni prah.

Še več, sama sva segla po Lokarjevih knjigah in začela odkrivati nova obzorja. Pravzaprav je razveseljivo, da je med tolikšnim nedoumevanjem in nepoznavanjem Lokarja v Ajdovščini nekaj posameznikov, ki jim Lokar s svojimi deli predstavlja tiho strast in izziv. Vsi pa so nama svetovali: "Pojdita k Ivani Slamič!" Ne, da sva ubogljiva otroka, a sva vseeno šla...

Predstave ljudi, ki so nanj gledali skozi različne odtenke strahospoštovanja, se pogosto niso ujemale z njegovo pravo podobo. Bi to veljalo tudi za vas?

Strahospoštovanje? Da, tako lahko označim svoj prvi odnos do pisatelja Lokarja. V šoli se naučimo, da je umetnik nekaj posebnega. Naučimo se misliti, da ima umetnik poseben hormonski sistem.

Starši so mi privzgojili absolutno spoštovanje starejših. Ko sem spoznala dr. Lokarja in se začela z njim pogovarjati, je imel 76 let.

Kaj naj bi potem čutila ob prvih stikih, če ne spoštljivo zadrego, občudovanje in še mnogo drugega, kar označujemo z velikimi besedami.

Potem se človek udomači. Pogovori z Lokarjem so bili nepozabni. Kar čutila sem, kako duhovno rastem.

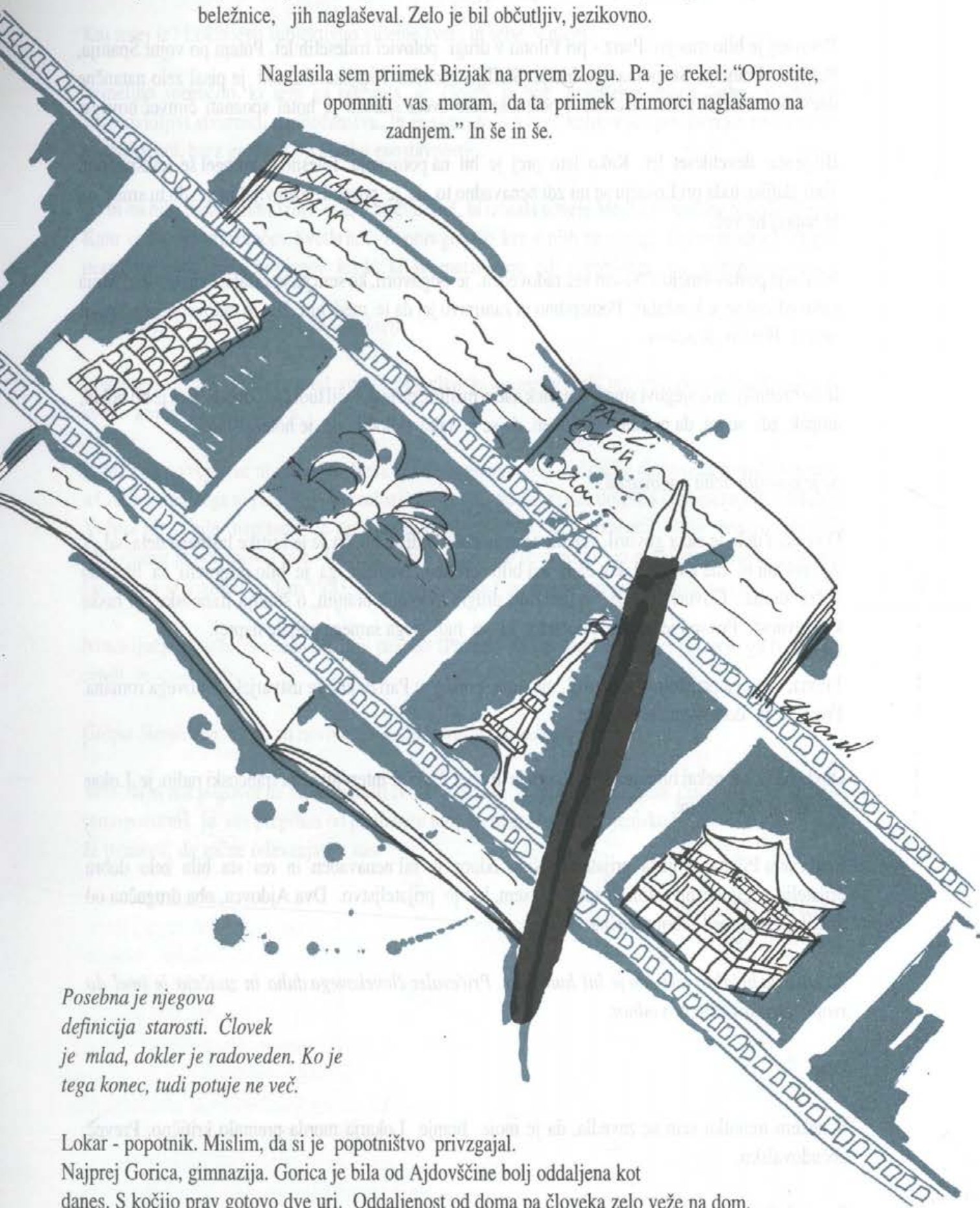
Lokar je bil torej predvsem človek, normalen smrtnik.

Lokar je bil drugačen človek. V nas so zacementirane predstave, kakšni naj bodo ljudje. Kakšen sme biti mlad človek, kakšen starejši in kakšen star. Lokar je bil drugačen. Izjemno občutljiv. Tudi boječ, ko je šlo za njegovo delo. Pronicljiv kritik, zahteven bralec, gledalec filmov. V gledališču je užival.

Menim, da so mu Ajdovci pripisovali skopost. Krožile so in krožijo zgodbe o denarju, o tem in onem. Nič drugega ne morem reči, kot da je bil drugačen. Z ženo Jelo sta živila samosvoje skromno življenje, ne zunanost, notranost je bila pomembna. Življenje samo, umetnost, glasba, jezik. Bil je skrben uporabnik jezika. Do pozne starosti je študiral besede, si jih zapisoval v skromne beležnice, jih naglaševal. Zelo je bil občutljiv, jezikovno.

Naglasila sem priimek Bizjak na prvem zlogu. Pa je rekel: "Oprostite, opomniti vas moram, da ta priimek Primorci naglašamo na zadnjem." In še in še.

Posebna je njegova definicija starosti. Človek je mlad, dokler je radoveden. Ko je tega konec, tudi potuje ne več.

Lokar - popotnik. Mislim, da si je popotništvo privzgal. Najprej Gorica, gimnazija. Gorica je bila od Ajdovščine bolj oddaljena kot danes. S kočijo prav gotovo dve uri. Oddaljenost od doma pa človeka zelo veže na dom, obenem pa se v njem prebujata raziskovalni duh. Nato Dunaj, po njem specializacija v Zagrebu, pa Trst. Izleti iz otroštva so v njem živeli zelo polno, zelo jasno.

Pripovedoval je o nedeljskem izletu na Zemono! Trška (ajdovska) gospoda se je odpeljala proti Vipavi z vozom. Otroci so se na Zemonu lovili okrog dvorca, odrasli so imeli s seboj sodček piva... Rumeni curki so se penili v velikih kozarcih, pena se je oprijemala brkov, ustnic, požirek, ki ga je otrok lahko napravil, svet odraslih, velikih, sanjskost vožnje. Vse nekaj drugega kot brati o tem. Videti. To je Lokar hotel. Okušati, vonjati, tipati.

Potovanj je bilo mnogo: Pariz - pri Pilonu v drugi polovici tridesetih let. Potem po vojni Španija, Poljska, Francija, Skandinavija, Indija, Sicilija, Mehika, Kitajska. Povsod je pisal zelo natančne dnevniške, beležil vtise, skiciral. V pozni, še zelo sveži starosti je hotel spoznati čimveč novega.

Bil je star devetdeset let. Kako leto prej je bil na potovanju. Telesno bi zmožel še kakšno pot. Tudi daljšo, toda pri Lokarju se mi zdi nenavadno to, da je povsod postavljaj meje: do tu smeš, od tu naprej ne več.

In tako je postavil mejo: "Nisem več radoveden, je odgovoril, ko sem ga vprašala, kam bo šel. "Moja radovednost se je končala!" Pomembno in zanimivo je, da je med biti živ in radovednost postavil enačaj. Biti živ duhovno.

In ko razmišljam o njegovi smrti, si na nek način mislim, da je določil tudi čas odhoda. Res je bil bolan, ampak zdi se mi, da ni hotel več živeti, da se je tako odločil, da je hotel tišino.

Se je o svojih delih pogovarjal?

O svojem delu je sicer govoril, vendar ne prav dosti. Zdi se mi, da se je kritike lastnega dela bal. V Ajdovščini ni rad nastopal, kot da bi mu bilo nerodno. Najtežje ga je bilo pripraviti za literarni večer doma. Govoril pa je o literaturi drugih, o svojih branjih, o študiju francoske in ruske književnosti. Povsod je iskal vzpodbude, ki so tudi njega samega peljale naprej.

Pilona, svojega prijatelja, je prosil, naj mu poišče v Parizu knjige ustvarjalcev novega romana. Prosil je za dela Nathalie Sarante.

Obvladal je kar nekaj tujih jezikov. Ko ga je Evgen Bavčar intervjuval za francoski radio, je Lokar govoril v francoščini.

Rekla sem Pilonu, svojega prijatelja. Njun odnos je bil nenavaden in res sta bila zelo dobra prijatelja, z ljubeznivostmi in spori, z vsem, kar je prijateljstvo. Dva Ajdovca, oba drugačna od drugih in tudi med seboj različna.

Za Lokarja bi lahko rekli, da je bil humanist. Pričevalec človekovega duha in značaja je imel do svojih junakov poseben odnos.

Delo.

V nekem trenutku sem se zavedla, da je moje branje Lokarja morda premalo kritično. Preveč občudovalsko.

Trg, rod, Gora, Trst, Gorica. S teh poti so njegove osebe. Usoda njegove družine. Prav po šolsko moram ponoviti Flauberta: Ema Bovary sem jaz. Iz česa naj pisatelj piše, če ne iz sebe. Objektivnih

literarnih del ni, najbolj objektivno je zelo subjektivno. Lepota branja je skrivnost sprehajanja po tujih dušah, neke vrste voyeurstvo, je čudežno potovanje v tujo deželo. Literarno delo ni zgodovinsko delo, ne more biti socialna zgodovina časa, čeprav Balzac da svojim delom tudi tak podnaslov, ne more biti verna podoba, pri Lokarju, trga, Gore, rodu.

Kaj torej je? Lokarjevo subjektivno videnje sveta in sebe v njem.

Temeljno sporočilo, ki sem ga prebrala, je: človek je bog, graditelj samega sebe v naravi, nepredvidljivi stvarnici, nadbožanstvu. In je samo toliko bog, kolikor je sposoben stvarnici mirno gledati v oči, brez groze, z bivanjsko enostavnostjo.

Če bi mi bilo dano delati izbor iz Lokarjevih del, bi izbrala novele Megla, Objokane blazine, Benjo, Kam si šla, Večerja oračev, Svetla noč. Te prav gotovo, ker v njih ne razlaga, ker ne modruje, ampak pesni. In analizirala bi njegov jezik, ki se marsikomu zdi preobložen, pa je zapleteno jasen.

Poseben je bil tudi v odnosu do ideologij.

Lokar je začel objavljati že pred vojno, objavljaj je po njej v različnih revijah in šele 1956 objavil svojo knjigo Podoba dečka.

Zahtevam po vojni se ni uklanjal. Bevk mu je v pismu zapisal, da neko njegovo delo ni čisto pravo, a Lokar zaradi tega ni pisal bolj sorealistično. Po letu 56 pa je izšlo do 1984 - dvajset njegovih knjig. Večina jih je bila napisanih že prej, saj je pisal zavestno, že v dvajsetih letih tega stoletja. Za objavljanje je potreboval mir - Podoba dečka je izšla po upokojitvi - in potreboval je sebi primeren čas. Ta pa je nastopil po letu 1953, ko je izšla zbirka Pesmi štirih in je nastopila literarna pomlad.

Ni naključje, da je bil povezan s štirimi pesniki (Pavček, Kovič, Menart, Zlobec) in da so ga ti pesniki cenili in spoštovali.

Gospa Slamičeva, hvala za novo mero radovednosti in odkrite tančice!

Vem, da ta naš pogovor ne more razkriti celega Lokarja. Kaj pa vem o celem Lokarju? Skrivnostni samogovornik je ves prepihan od plemenite burje dosegel svojo življenjsko tišino in morda je zdaj že trenutek, da začne odzvanjati v nas.

BOGDAN BATIČ IN
DARJA BRECELJ

Lokarjeva dela Ključjakar

Celotno dogajanje v noveli se spleta okrog osrednjega junaka, vaškega posebneža Boštjana Ključjakarja. Ta je "po poli kmet s krpico zemlje, ki jo obdeluje včasih ob mraku in po poli obrtni delavec" - fužinar. In če Ključjakarja želimo поблиže spoznati, moramo vsekakor najprej omeniti dvodelno zgradbo novele. Lokar tega posebneža namreč predstavlja na dveh ravneh: na eni strani

je dogajanje v realnosti, v konkretnem kraju in času so predstavljeni razni dogodki in Ključjakarjeva doživetja (npr. Kjučjakar na vožnji, Ključjakar in Filomena, Matevž), medtem ko se druga zgodba odvija v knjigi, vendar zato Boštjana ne predstavlja nič slabše. Ta je strasten bralec, do knjig, ki si jih sposoja pri Hani, ima poseben odnos. - "Moram še nekaj prebrati", je menil Ključjakar, v resnici pa mu ni dalo, da bi se ločil od besed v bukvah, ki so mu šle k srcu. In ker je bila ločitev od besed v knjigi težka, zato se je ponovno vračal k nji."

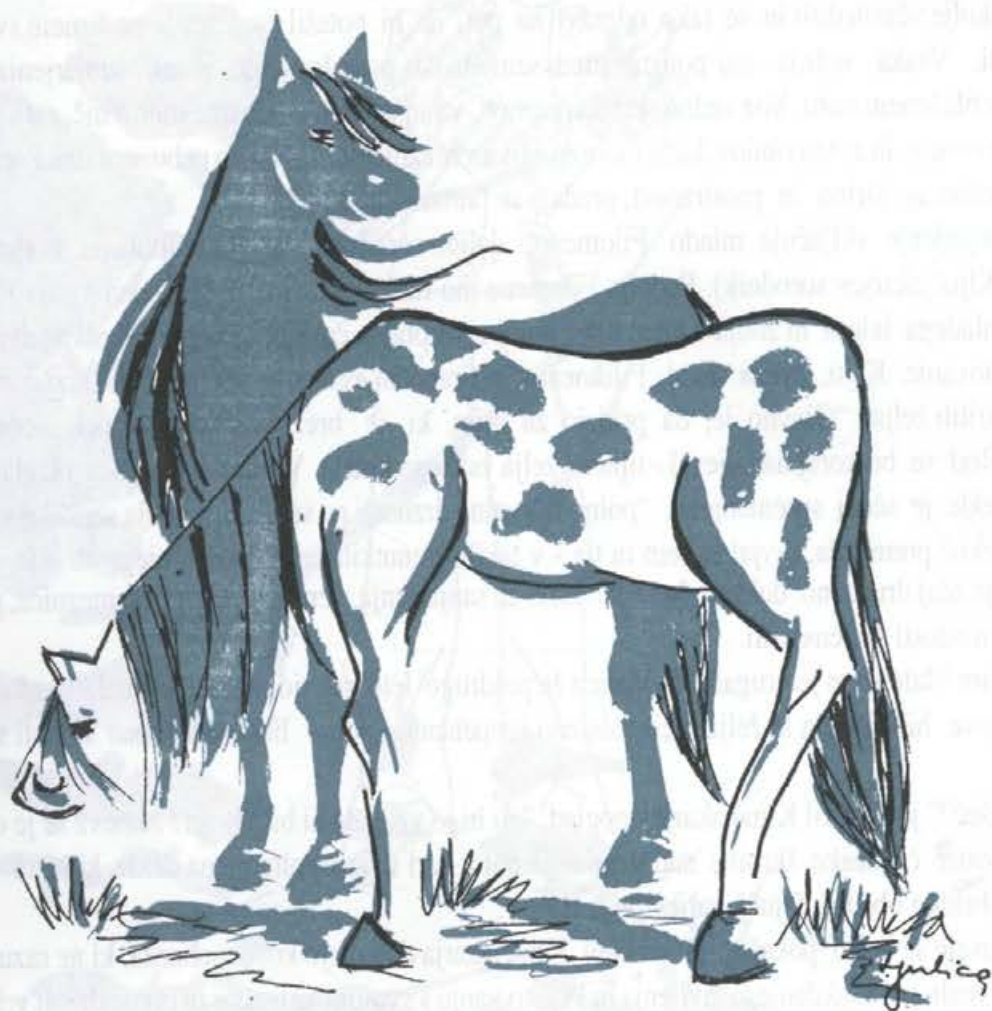
Ena izmed knjig ga še posebej pritegne. Glavni junak te zgodbe je puntarski ruski kmet Ribin, v katerem Ključjakar najde "svojo skrito in zasuto podobo". Ribin je kmet, ki pa je odšel na delo v tovarno, kjer dela kot kurjač. Kasneje se vrne na kmete in tam začne s puntom.

S tem junakom se Ključjakar popolnoma poistoveti, saj tudi sam - pol kmet pol obrtnik - povsem dojema Ribinovo kolebanje med industrijo in zemljo in tudi njegovo končno odločitev.

Ko se namreč Ribin zaposli v tovarni, vse pogosteje prihaja k Vlasovim (to je revolucionarna družina) in tam tudi pove: "Človeka je treba obnoviti... A kako boš navznoter očistil človeka?" In ko se s svojim sogovornikom Vlasovim (to je revolucionar, ki izhaja iz delavstva, do kmetov je nezaupen) zaplete v polemiko "srce ali razum", se to Ključjarkarju zdi "najtehtnejše, kar lahko človek obravnava. Tu se pokaže, po čem se loči pristna kovina od umetne zlitine. "Vlasov namreč prisega na razum, Ribin (in z njim Ključjarkar) pa oporeka: "Razum ne daje moči. Srce daje moč, ne glava, to je tisto." Glavni dvom glede revolucionarnega gibanja med delavstvom pa Ribina

popade, ko se začne spraševati, od kod prihajajo revolucionarni letaki: "Kako je mogoče, da piše gospoda listke, ki so njej v škodo? Delavci bodo prevzeli njeno mesto in gospoda - dela sama proti sebi..." Ribin tuhta, "da je ona gospoda, ki se je delavcu približala, morda odkritosrčna. A za njo stoji druga vrsta gospode, ki čaka na svoj dobiček." Odloči se (tudi zaradi nezaupanja, ki ga čuti s strani delavskih revolucionarjev), da gre na kmete. Tam bo širil puntarske ideje. Mestnim revolucionarjem očita, da "so pozabili na kmete, na zemljo". Zapusti tovarno in gre k oderuškem kmetu za hlapca, kjer dela dvakrat več, zasluži pa štirikrat manj. Zato še bolj zagnano agitira; od časa do časa pride v mesto, kjer se pri Vlasovih oskrbi s knjigami, s katerimi hoče prebuditi zatirane kmete. Končno

Ribina primejo, ta med "točo udarcev, brc in bušk" zmerja policijskega pristava in mu ne priznava pravice, da bi ga tepel, hkrati pa vpije ljudstvu: "Zakaj umirate od lakote?... Glejte mojo kri - za resnico teče."

Ključjakar se povsem vživi v Ribina; Ribinove lastnosti, njegove ideje so Ključjakarjeve misli, ideje. To se kaže tudi iz Boštjanovega izredno doživetega branja, ko uprizarja pravo malo dramsko predstavo: skladno z dogajanjem v knjigi vstaja, seda, maha z rokami, povzdiguje glas. Tudi to branje je ena izmed njegovih posebnosti, ki ga ločujejo od drugih vaščanov.

Ali Ključjakar s tem, ko se postavi na Ribinovo stran, tudi sam priznava, da je vendarle predvsem kmet, da izhaja iz kmečke logike in mišljenja, da srce postavlja pred razum, da tudi naravo dojema predvsem kot kmet? Da, vendar istočasno prihajajo na dan številne njegove posebnosti, zaradi katerih je drugačen.

Že iz prvega odstavka novele se vidi, da se kljub vsemu v svojem okolju vendarle počuti utesnjen, da ga to okolje včasih duši in se tako odpravi na pot, da bi potešil hrepenenje po širnem svetu, po odprtosti. Vsaka vožnja mu pomeni predvsem sladko pustolovščino, polno sanjarjenja in romantike v blaženem miru. Voz vedno skrbno pripravi, v sanjarjenju ga ne sme motiti nič, zato vozi ponoči, ko ni vozov in avtomobilov. Leže na vozu uživa v brezmejnem nočnem nebu, opazuje zvezde, ki mu simbolizirajo širino in prostranost, predaja se fantaziji in domišljiji.

V svoje sanjarjenje vključuje mlado Filomeno, daljno sorodnico, ki je zaljubljena v Franca (tudi ta je Ključjakarjev sorodnik). Podoba Filomene mu raste med zvezde, predstavlja mu simbol mladosti, mladega telesa in zbuja v njem neko posebno erotično čustvo, ki pa se nikoli ne dvigne nad spogledovanje. Kajti zveza med Filomeno in Francem vendarle pomeni tudi izpolnitev njegovih skritih želja: "Glavno je, da pridejo za njim, ki je brez nasledstva, otroci, potomci, naraščaj." Rod se bo torej nadaljeval - tipična želja vsakega kmeta. Vendar Ključjakar razglablja še naprej: dekle je sedaj spremenjeno, "polno izzivalne drznosti na sebi". Spominja se, kako ga je Filomena nekoč pretresala, divjal je sem in tja - v takih trenutkih je bila samo njegova. Njegovo doživljanje je zdaj drugačno: dekle je še vedno izziv za sanjarjenja, vendar ne kot posameznica, prej kot simbol mladosti in ženskosti.

Z gluhonemim Matevžem je drugače: ta Manco že poldrugo leto rad vidi, rad bi jo imel, vendar to zaradi njegove hibe ostaja le želja, neizpolnjeno hrepenenje, polno bridkosti, česar se tudi sam zaveda.

- "Ali ti je všeč?" je govoril Ključjakarjev pogled, "ali bi jo vzela, da bi bila tvoja? Matevž se je ozrl še enkrat v ostre čavenske škrbine nad strmim žlebom, ozrl se je v poltemo na dekle, ki je ta hip mirovalo in bridko občutil Ključjakarjev pogled."

Ob koncu novele se jasno pokaže, da vaščani Ključjakarja dojemajo kot posebnega, ki ne razume večkrat trde realnosti vsakdanjega življenja in ki zato vanjo s svojimi knjigami in razmišljanji vnaša nemir.

Jula, Matevževa sestra, namreč pravi: "Spet ste jim pamet mešali. To je slabo, ljubi moj človek, kaj vi tako blaznite ljudi okoli sebe s temi puntarjimi, pogoni, ječami in pretepanji..." In nato dodaja: "Ne vidim drugega, kot punt. Ti opica, zoper koga naj se punta in upre Tevž? Zoper svojo gluhonemost nemara?"

In čeprav Ključjakar odgovarja, da ne gre za punt, ampak za novo življenje, ga Jula ne razume: "bukvice", krive, ker budijo neizpolnjiva hrepenenja, zažene v vodo in odpelje Matevža.

Jula ne razume Ključjakarja, Ključjakar ne razume Jule - ali bolje: vaščani ne razumejo posebnega, ki prinaša gibanje, napetost, želijo si le mira v že tako dovolj krutem življenju, posebnega Ključjakar na drugi strani pa ne pristaja na splošno pasivnost, ki jih vodi v življenju. Že iz časov starih Grkov poznan konflikt med okoljem in posebnim, ki iz njega izstopa, torej tudi v tej noveli ostaja nerešen.

Valentina Rustja

Сон

Julij

Svetla noč

Kakšna najdba, ko sredi dolgovezne, retoričnih vprašanj in neuspehlih paralelizmov polne knjige naletimo na misel, ki sije.

Kot da bi med peskom našli diamant.

“So take rože, brala je, ki zvabijo žuželke naokoli, kakor da je urečeno, odpro široke požrešne, čuda lepo pobarvane, pohlepne čaše, nalepijo nanje metulje in jih počasi raztope in posrkajo.”

Jula ne more pri miru sedeti doma, ko pa njenega gluhonemega brata ni bilo ne na zajtrk ne na kosilo... Hoče ga obvarovati, a hkrati ne ve, pred čem. Odpravi se ga iskat po strminah okrog vasi, hkrati pa išče in bije boj v sebi - si ga preveč lastim, je to, kar čutim, radovednost ali ljubosumje? Sem za to, da je spet nemiren in odsoten, kriva jaz, zapeljiva Filomena ali čudaški kovač Ključjakar s svojimi knjigami?

Matevž, ki je sluh in sposobnost govora izgubil v nesreči v predilnici, sestro pričaka na pragu. “V ljubezni je vsaka prošnja poguba, v ljubezni obvelja le ukaz in naskok in moč. Če bi še imel mater...”

Usode Filomene, Franca, Ključjakarja, Matevža in Jule so prepletene. Živijo skupaj, bijejo notranje boje, njihova življenja so zaznamovana s predilnico, sanjami in bolečinami. Pravzaprav so vsi v sorodstvu, če ne drugače po usodah (Matevž sebe in Filomeno primerja z Adamom in Evo).

Kar pritegne, so razpredena vzdušja. Ekspresionistične napetosti vodijo v eksplozivnost. Lokar prodira pod površje, išče skrivnost, nepojasnjeno in nedorečeno. Ko Filomena nekoč s kopanjem v tolmu vznemiri Matevža, tudi sama podvomi:

“Ali se je počutila tako na varnem, ker je glušec gluh in nemeč nem? Pa, ali je Matevž popolna tema?! Morda je skrita iskra tudi v njem, kdo ve?”

Vsak razčiščuje s sabo, vsak si hoče priti na jasno, vendar je najteže Matevžu, ki ne more govoriti. Razbremenil bi se, toda ostajala sta v njem vprašanje in odgovor?”

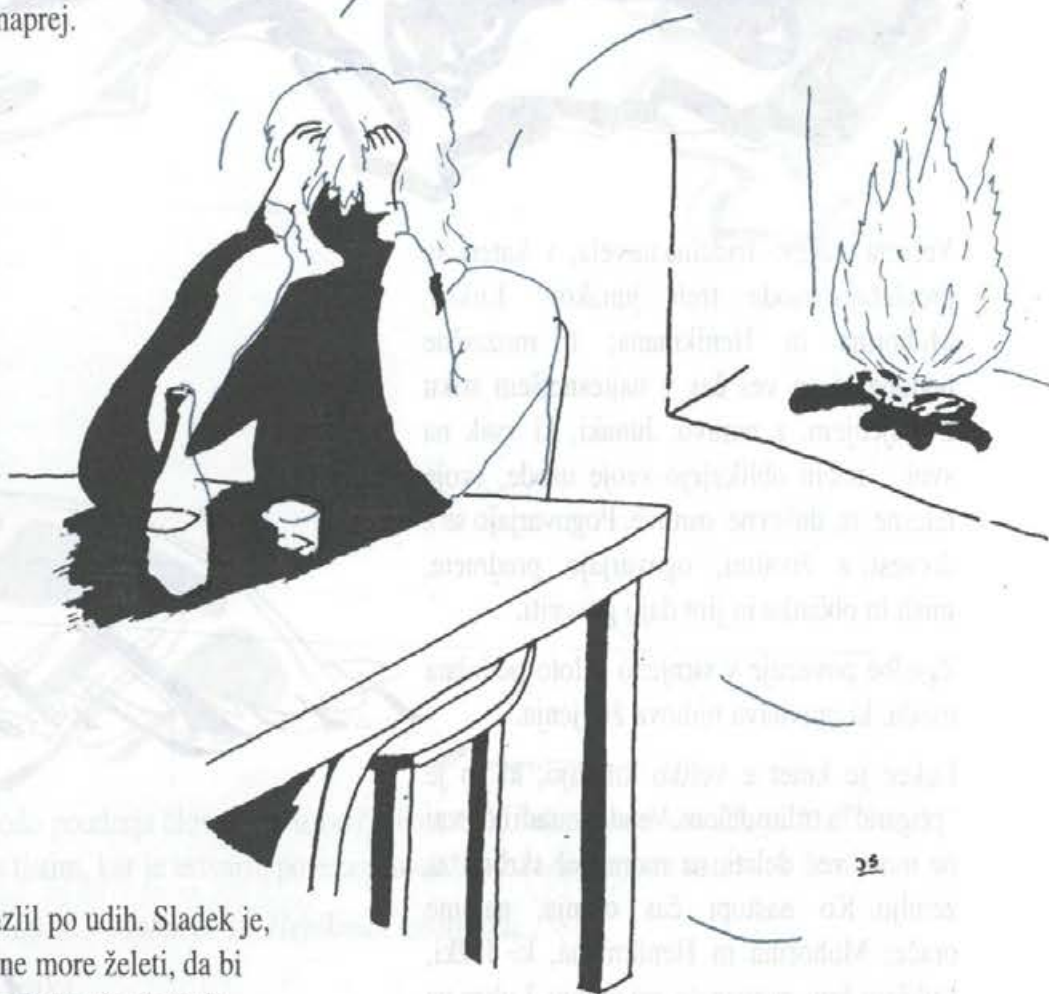
Matevž in Ključjaker hočeta Filomeno, ki je noseča s Francem, Jula hoče obdržati brata, on pa med obema ženskama izbere mlajšo in lepšo.

“Vsi iščejo lepo deklico, kakor sem jo jaz iskal, in vsem je težko, kakor je težko meni, če lepa deklica potone in se ne prikaže več.”

Ob taki zgodbi odpadejo dolgovezni opisi, ne moti več nefunkcionalna obnova knjig, ki jih bere Ključjaker. Ostaja magično vzdušje in impresionistična napetost, ki bo skupaj z ekspresionistično tragiko počila, odmisli in rešila.

Tevževa ljubezen, boj med vprašanji in odgovori in vsa notranjost v noči po dogodku ob tolmu udarijo na dan. V sanjah ga lepotica čaka pod vodo v tolmu. Žugajoča Jula ga ne bo dohitela. V agoniji zakuri v kuhinji velik ogenj. Sosedje ga zvežejo in Jula pripravi konjak, vendar ga ne bo nihče več ustavil.

Drvi skozi zaselek in preden skoči v vodo po svoje sanje, majsko noč pretrga turoben krik, eksplozija, dolg za nazaj in naprej.

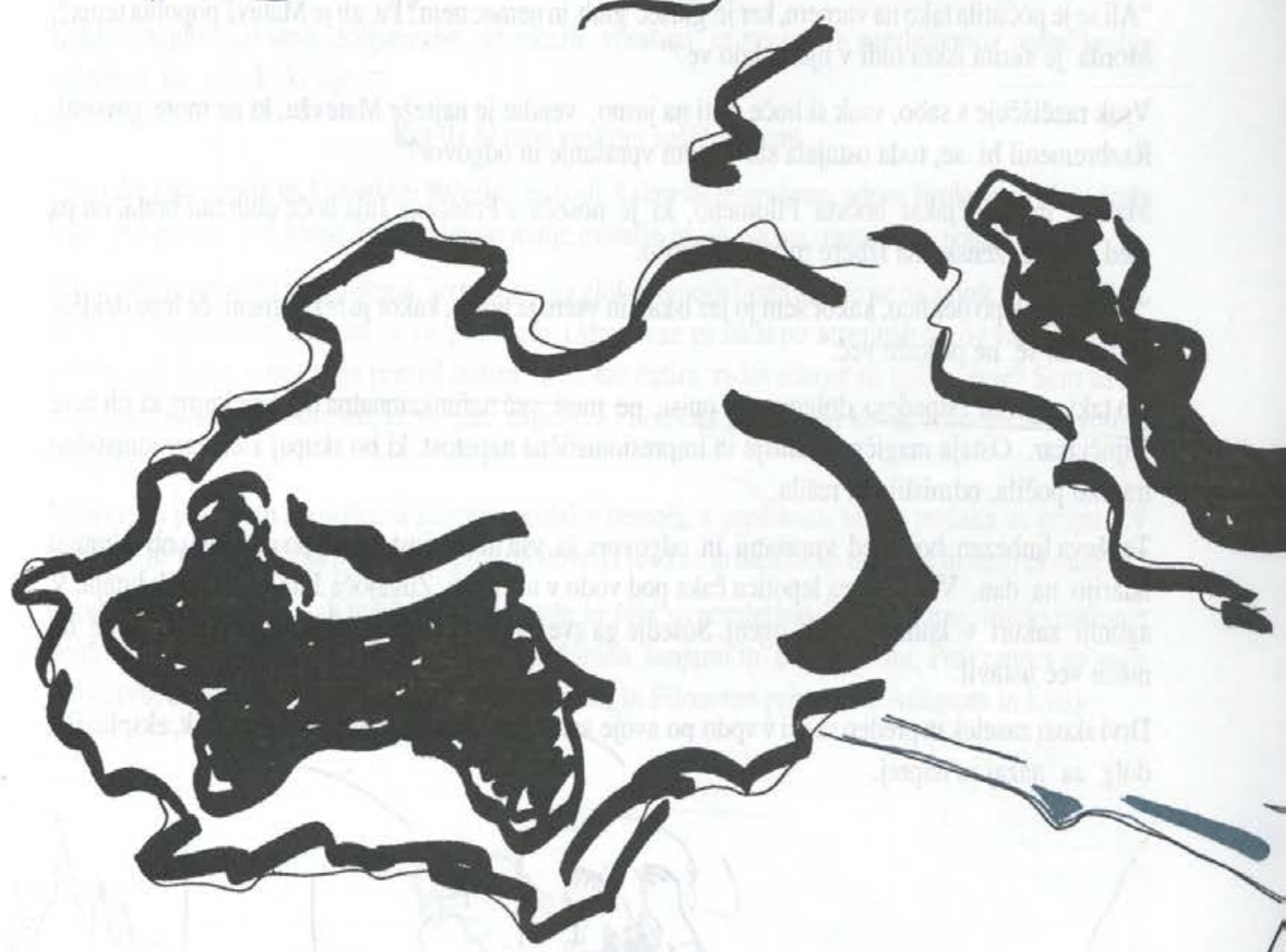
“Velik mir se je razlil po udih. Sladek je, človek si skoro ne more želeti, da bi trajal še nadalje, ker traja, že traja in prav to je njegova sladkost. Odpuščanje je to, zdaj razume.”

Bogdan Batič

Lokarjeva dela

Večerja oračev

Večerja oračev - tridelna novela, v kateri se prepletajo usode treh junakov: Lukca, Mohorina in Henikmana; tri mozaične podobe, ki so ves čas v najtesnejšem stiku z življenjem, z naravo. Junaki, ki vsak na svoj način oblikujejo svoje usode, svoje telesne in duševne osnove. Pogovarjajo se z drevesi, z živalmi, ogovarjajo predmete, misli in občutke in jim dajo govoriti.

Zgodbe povezuje v strnjeno celoto podobna usoda, ki uravnava njihova življenja.

Lukec je kmet z veliko kmetijo, ki jo je "prigaral" s trdim delom. Vendar zaradi bolezní ne more več delati, ne more več skrbeti za zemljo. Ko nastopi čas oranja, najame orače: Mohorina in Henikmana, ki Jožki, Lukčevi ženi, pomagata pri oranju. Lukec pa ostane doma, zavít v suktnjo in jih opazuje.

"Na terasah pod njim in na njegovem orjejo. Hotel je biti zraven tudi sam, pa mu ni dalo.

Tridela

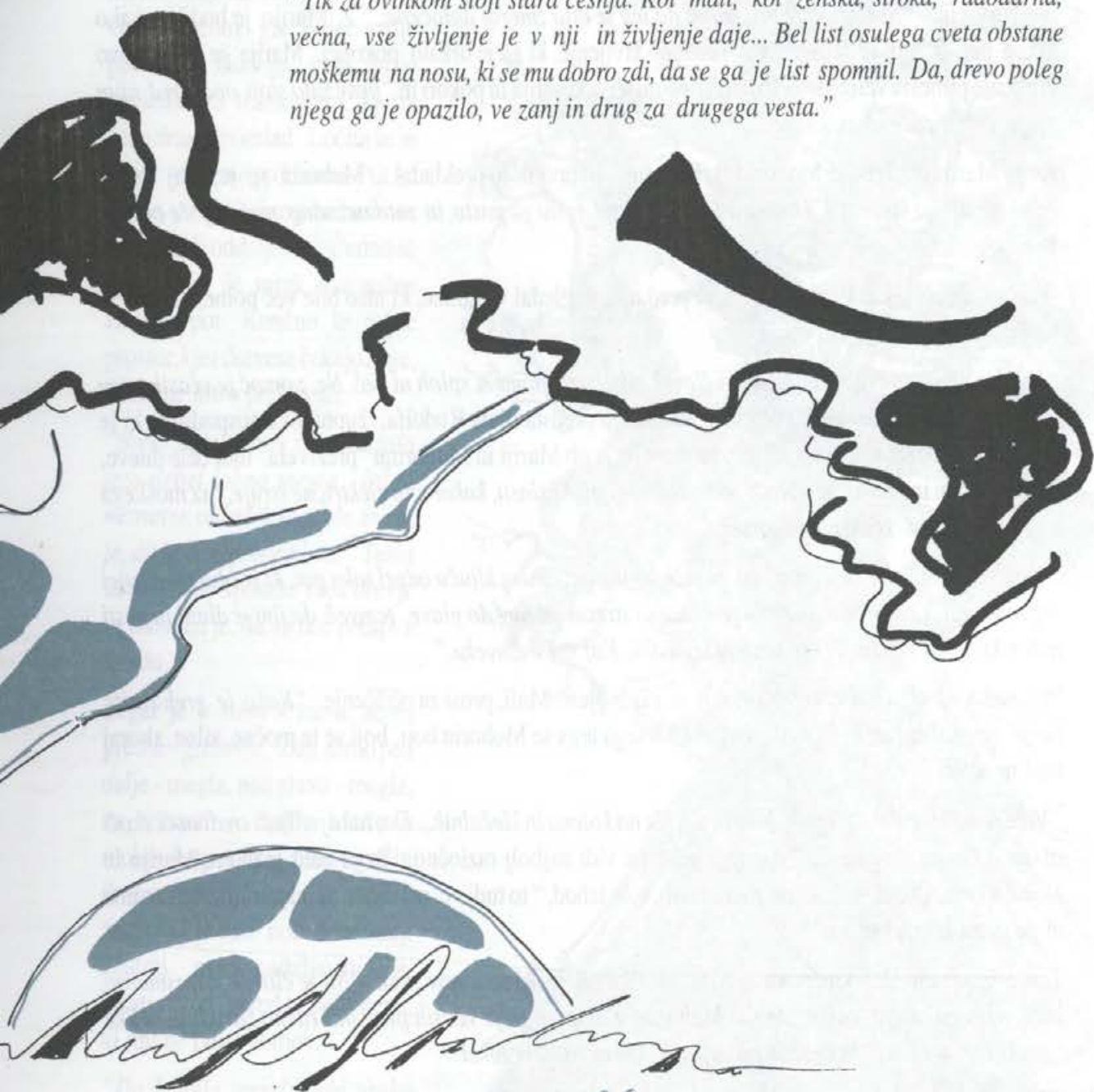

Bolezen mu ni dala, otok mu ni dal, težke noge mu niso dale in kratko dihanje mu ni dalo."

Zgodba doseže vrh: "A ko se je zagledal v njivo, kjer so orali, ko je plug zarezal... je postal nemiren. Ali ga ni na rahlo poklicalo? "Sam bi moral!" je pomislil, "sam. Ko bi urezal v prst in se spojil z njo, bi mi rešila življenje."

Stik z zemljo Lukca rešuje. Zato hoče Lukec na polje. Vstane in s pomočjo zaboja, na katerega se opira, krene na pot. Večkrat se ustavi zaradi utrujenosti, opazuje naravo in premišljuje o preteklem letu.

"Tik za ovinkom stoji stara češnja. Kot mati, kot ženska, široka, radodarna, večna, vse življenje je v nji in življenje daje... Bel list osulega cveta obstane moškemu na nosu, ki se mu dobro zdi, da se ga je list spomnil. Da, drevo poleg njega ga je opazilo, ve zanj in drug za drugega vesta."

Lokar z Lukčevo usodo poudarja človekovo ustvarjalnost. O človeku govori kot o Bogu, kajti človek mora biti povezan s tistim, kar je ustvaril, povezan mora biti z življenjem, z naravo, z zemljo.

"In gresta, zaboj in Luka... Mohorin in Henikman obstrmita..."

Razume ga le žena Jožka.

"Čisto počasi korakajo voliči in Joža in Lukec." Oranje je za Lukca sveto opravilo, zemlja je njegov Bog, njegova bit - in tu se kaže Lokarjev panteizem v odnosu človeka do narave.

Za Lukčevo zgodbo se pred nami razgme Mohorinova zgodba.

"Stanko Mohorin je zašel med tihotapce po doslednosti romantične pustolovnosti..."

Iz tihotapljenja ga reši Marija, ... "in uzrl je v vsem dogajanju božji prst..."

Marija mu je bila v hudi uri življenjska pomočnica in morda tudi "resnična in prava rešiteljica."

Podoba "tihotapstva" je imela nad Mohorinom oblast in ta vzvišena premoč mu ni dala miru. Iskal je in našel izhod na drugem kraju! *"Vse bolj in bolj je legalo nanj občutje, da je v pokori izhod..."* Spoznal je, da je postal nekak moralni dvospolnik in da ne more po zaviti poti nazaj. *"Ker, se je vprašal, kam? Kam pa nazaj? se je čudil in že odskočil pred vrtoglavostjo tihotapskih let, ki se mu je pokazala v dokajšnji daljavi."*

Ostala pa mu je Marija, ki jo je pripeljal domov in mu je bila zdaj žena in zmeraj pričujoča dogodivščina. *"Sprejel jo je bil, kakor da mu je bila zmeraj določena."* Z Marijo je hodil nekako svojo pot, z njo je izoblikoval posebno življenje, ki ga je držalo pokonci. Marija je v njegovo življenje prinesla veliko in celo odrešilno misel o kesanju in pokori in *"prav zato stoji ona pred njim tako, kakor začetek in konec."*

Ko je Marija zbolela, je Mohorin skrbel zanjo, jo hranil, jo prekladal... Mohorin se je zdaj *"vsak dan metal na klečalnik, kakšen dan se je metal prav pogosto in rotil neznano, mežikajoče obličje še naprej."*

Tako so dnevi tekli. Pital jo je. Sedel pred njo, ji gledal v ustnice, ki niso bile več polne, napete in rdeče *"kakor češnja"*.

"Vendar ni pomoč tako daleč, ko si človek misli, da pomoči sploh ni več. Ne, pomoč je včasih prav blizu, za vrati je skrita." Pomoč je Mohorinu predstavljala Rudolfa, župnikova gospodinja, ki je prihajala na obisk vsako dopoldne, kasneje pa je ob Mariji in Mohorinu "preživela" tudi cele dneve. Med moškim in žensko se seveda rodi *"tok nepopisne slasti, kakor sila električne struje,"* iz moškega na žensko in iz ženske na moškega.

"Ne gledata se, ali oba čutita, da je nekdo na nevidnem ključu odprl toku pot, ki je oba tako zajel in presenetil s svojo močjo, da ju je ne samo streslo od nog do glave, temveč, da jim je dlani in pesti tudi v krču zvezal in se ne moreta izpustiti. Kaj spi v človeku."

Platonska, idealna ljubezen! Mohorin je razdvojen. Moli, prosi za očiščenje. *"Kako le grehu uiti, ko je pognal korenike in raste, raste!?"* Vsega tega se Mohorin boji, boji se te močne, silne, skoraj nasilne slasti.

"Vrže se na klečalnik... Teče v hišo in se vrže na kolena in klečalnik... Da, tako je. Tudi sredi noči skoči in se vrže na klečalnik..." Samega sebe pa vidi najbolj razločno. Bega med grehom, Marijo in klečalnikom. Otepa se, a se ne more rešiti. Išče izhod, "to tudi ve, in izhoda ne najde; tudi to razume in da mora iskati naprej."

Tretja zgodba je Henikmanova zgodba. Henikman je Mohorinov svak. *"Bil je človek neprimerno bolj gibkega duha kakor Stanko Mohorinov in ta se ga je včasih prav bal ravno zaradi te velike "poskočnosti duha" in besede pa dejanja, kakor je sam rekel."*

Najhujše pa je dejstvo, da Henikman vdira v Mohorinovo podzavest, "da je po tem njegovem skrivnostnem terenu ril kakor merjasec s čekani ali krt z lopatkami in se ni oziral ne na levo ne na desno." Po naravi je napadalen, "bil je narava, ki je silila nekam ven, bil je mož, ki je kalil, kakor kali spomladi gomolj in razno sadje." Iz njegove notranjosti izžareva moč. *"Kar je močnega, se prebije. Samo kar je močno, ostane. Moč si dela pot sama, vse drugo ostane zadaj."* Do vseh in vsega ima ironičen odnos. Mohorina in Rudolfe ne obsoja. Pomembno je nadaljevanje življenja, saj Mohorinu pravi: *"Zate vem, da ne boš ugasnil!"*

Zemlja mora imeti naslednika, človek mora imeti potomce, človek mora naprej, mora ostati, mora biti.

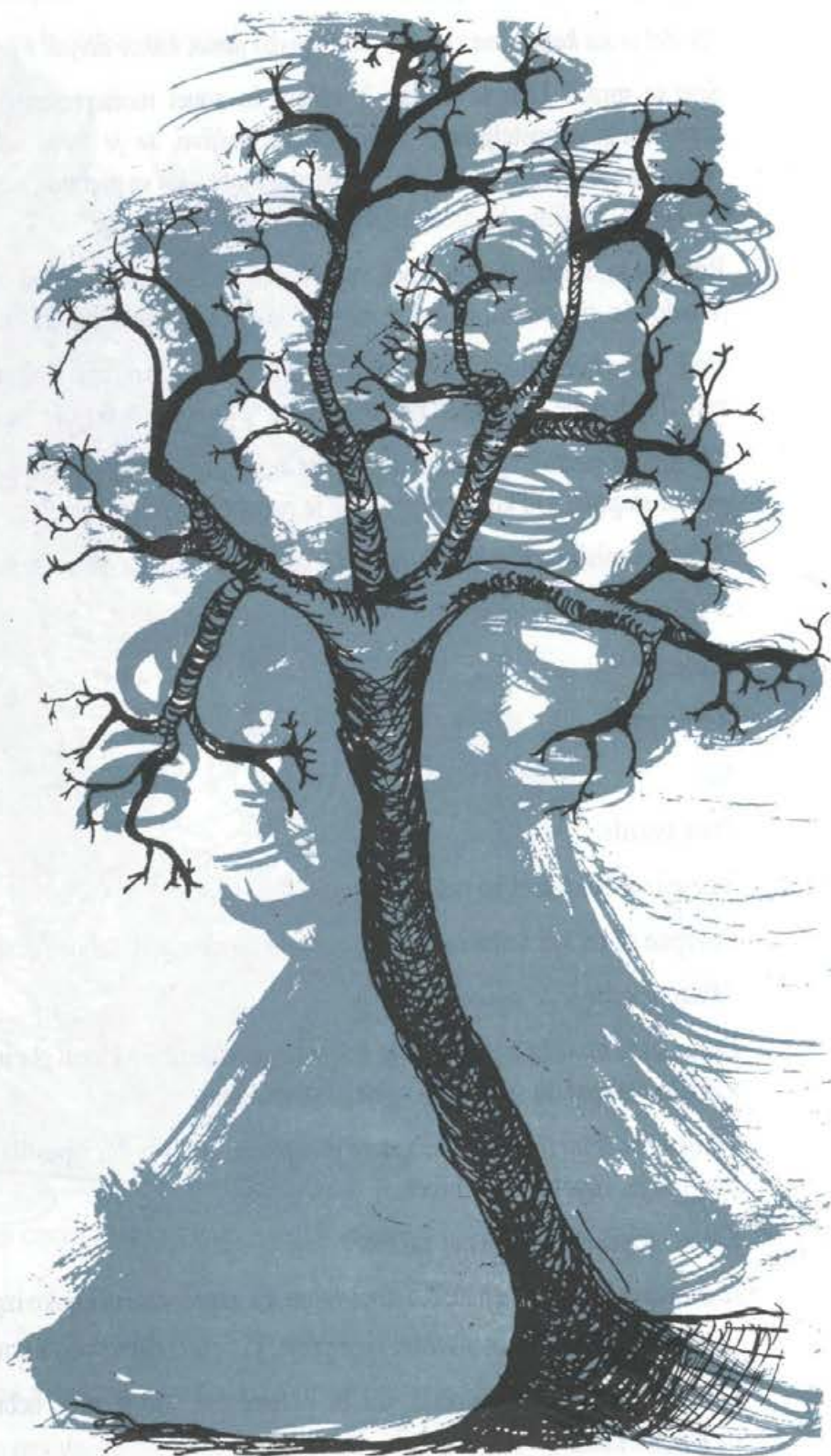
Jesen je in Bajec se s sosedom odpravi po zadnje ostanke tramovja, to se pač tik pred zimo mora postoriti. Ko je čas, da se vrneta domov, gre Bajec svojo pot - do Hudega vrha, da bi pogledal za tramovjem, ki jih čaka drugo pomlad. Ločita se in Bajec se vzpne po klancu. Pot se začne zvijati okrog hriba in se vedno bolj oddaljevati. Čudno se mu zdi in še mrak mu začne zastirati pot. Končno le najde prostor, kjer drevesa čakajo žage, in začne hitro preštrevati.

"Sredi hoje se mu je približala izza debel lahna megla. Bil je neznan oblček in zdelo se mu je, da je brezpomemben." Tema in megla se spustita med drevje in prisiljen je, da to noč prespi v gozdu.

Segel je k tlem - trava, segel predse - grmovje, toda samo ped dalje - megla, nad glavo - megla, za hrastom - megla. Mrzlo in mokro listje, nekaj suhe trave in dračja mu pomaga, da vseeno zaspi. To je bila noč brez sanj. Zjutraj mora nadaljevati pot, iskati izhod izpred te bele stene, ki mu ne pusti domov.

"Da bi bila smer! Toda vsaka pot je izginila, na nebu ni bilo oblakov ne zvezd ne sonca in tudi neba ni bilo več. Debla so metala sence v nobeno smer in zdela so se mu začarana."

Hoče nazaj v dolino. Vzpenja se na vrh in spet dol, da bi videl, kje sploh je. *"Vedel je: tam gori*

je vrh - toda tudi nad njim je megla in nebo je previsoko." Kako ga je začarala! Predla je od tam naprej, kjer je včeraj končala. Končno najde široko odprto luknjo v skalovju. "Zdelo se mu je kakor vhod na drugi svet." Tja noter megla ni prišla in čutil se je varnega.

Otožen sede na kamen in misli mu uidejo domov. Sobota! Danes se moži Francka! In še Pisanka je tik pred ciljem. Francki možitve ni branil. "Naj gre svojo pot! Tudi jaz sem šel svojo. Bo že prav hodila, na očeh ji vidim." Počutil se je krivega, da ne more biti doma. Od kod ta kazen? ...Spomnil se je na starega očeta, ki čaka smrti. "Da, na starega očeta morda ni dovolj pazil. Dokler je stari mogel, je delal, hodil v gozd, tesal..."

"Sedel je na kamen na vhodu v podzemsko jamo, kakor divjak v pradavnini."

Spet se mrači. Dan se nagiba k večeru in zopet mora prespati. Suho listje in dračje bodo tudi nocoj njegova posteljnina. "...Ker je nerazumljivo, se je treba vdati. Tudi slepec se vda in morda je prav v tem njegova veličina." Naslednje jutro, ko se prebudi, stoji megla še vedno tam. Kot bi ga hotela strašiti. V njem tiči en sam krik: "Predreti."

Rezal bi jo, mlatil, drobil, tepel, vse!! Samo da mu izgine izpred oči. "Ni ležala negibno, nalahko je valovila, tja pa nazaj, kakor morje," kot bi se hotela poigravati z njim. Tretji dan od doma.

Hodi, reklo bi se, blodi in končno zaide na pot, ki jo že pozna. Kolesnice prepozna in ve, da se lahko reši. Hodi dalje in opazi, da se zopet vrti, "ponevede - ker ne more drugače."

"Ležati na mestu? Vso dolgo noč in ves dan? To ni mogoče. Sam bi se spremenil v meglo. In tako je spet stopal." Od kod energija? Ga je narava na skrivaj hranila?

Za hip pomisli na Pisanko in že sama misel na telička ga segreje. To mu vliva še zadnje moči.

V tišini sliši, kako burja lomi trhle veje v bukovju.

Burja.

Rešila ga bo.

Na!

Prva zvezda.

Ves je iz sebe. Našel bo pot domov.

Povzpne se na vrh hriba in poslušá bučanje gozdov pod sabo. Počaka jutra in gre.

"Kako visoko je že sonce."

Doma so že molili zanj. Mali se je kobacal po kolenih in klecal gor in dol po hlevu. Nevesta je odšla s prvim vlakom. In stari je od samega strahu umrl.

"Bajca obide mrzel pot." Narava ga je zaprla in čez par dni izpustila. Skorajda bi ji pel hvalnico. In zdaj mu je zopet obrnila hrbet.

Kaj je mogel proti njenemu zakonu?

Je narava in je majhen kmet. Ko stopi vanjo, ga zapre vase in kljuko izpuli iz vrat. Mali mož se znajde v labirintu, nagačenem s kosmi bele preje, ki neustavljivo sili za njim in ga hoče imeti zase.

On si pa med tem nabira perja, da bi poletel čez morje, proti nebu. A neba ni in perje je mokro, da kar sili k tlom. Malo postane.

Ata so rekli: "Ne upiraj se stvarstvu, ker je mogočnejše od tebe!"

Išče prehojene poti, a ne more nikakor ven. Ozre se navzgor in vidi drevje, ki čaka, da se reši bele pajčevine in se razgleda. Hiti dalje; kot prestradan pes, ves težek od vlage, ki se v gnezdu nabira. Kam?

Tišina.

"Da bi kriknila ptica, bi šel za njo."

In kot v odgovor se v drevju zasliši šum in zlomi trhlo vejo.

Narava - mati se je premislila.

Razprla mu bo krila. Gre. Leti. Ven iz gnezda.

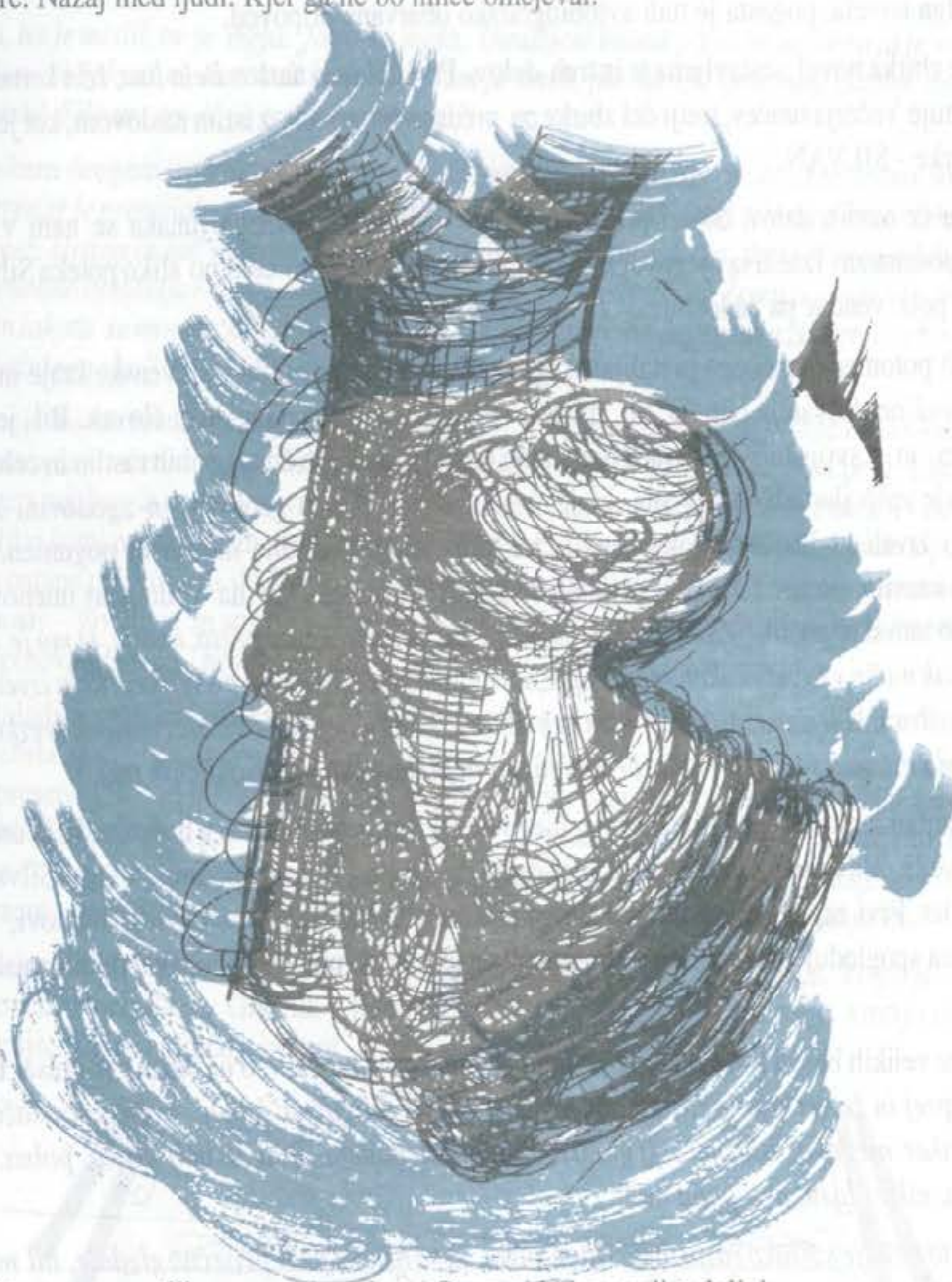
Zaprta ga je z desno roko in izpustila z levo.

Zdaj bosta lahko skupaj vriskala nebu svojo hvalnico.

Išče odgovor, način, kako se mu upreti.

A navsezadnje se okolje samo sebi odpre.

In on gre. Nazaj med ljudi. Kjer ga ne bo nihče omejeval.

In tudi tam, presenetljivo, uzre njen obraz. Ona vrti kolesa tudi v dolini.

Kaj moreš proti njej?

Majhen si, droben, skoraj neviden. A dovolj pomemben, da se igra s tabo.

"Plasti in oblaki megle bežijo mimo njega, zdi se mu, da so čaravnice, ki jezdijo na Klek."

Celotna zgodba se zareže vate tako močno, da dobiš občutek, da je bil Lokar rojen v gozdu in da je zemlja njegova mati. Poznal jo je nemara do zadnjega kamna.

In z vso pravico, ker pač človeško duševnost tako prefinjeno pozna, seže v bralca, da se istoveti z meglo, s tisto belo prejo, v bistvu z usodo mladega kmeta, z njegovim nenehnim iskanjem in spopadi.

"Ležati na mestu? Vso dolgo noč in dan? To ni mogoče. Sam bi se spremenil v meglo."

Lokarjeva dela
SILVAN

Lokar je zrel avtor, ki združuje subjektivne poglede z objektivnimi opažanji. Prevladujoča literarna zvrst je dolga novela, pogosta je tudi avtobiografsko obarvana pripoved.

SILVAN je zbirka novel, sestavljena je iz treh delov. Prvi del nosi naslov *Bela lisa*, *Izin konec*, drugi del se imenuje *Večerja oračev*, tretji del zbirke pa predstavlja novela z istim naslovom, kot je naslov celotne zbirke - SILVAN.

Zgrajena je iz osmih delov. Skozi pripovedovanje prijatelja glavnega junaka se nam v noveli razkrivajo posamezni izseki iz njegovega življenja, ki niso dovolj za celotno sliko poteka Silvanove življenjske poti, vendar pa zadostujejo za njegovo psihološko označitev.

Silvan je bil potomec nemškega in italijanskega deda, ki sta se preselila v slovenske kraje in si tam ustvarila družine. Silvanov oče je bil mlinski uradnik in zelo razgledan človek. Bil je velik naravoslovec in v svoji hiši je ustvaril pravi mali muzej nagačenih živali, suhih rastlin in celo delov človeka. To je vplivalo tudi na Silvana, ki je obenem dosti vedel o geologiji in zgodovini Zemlje ter evoluciji živali in človeka. Poleg tega je bil tudi telesno izredno močan in pogumen. Bil je vsestransko razvita oseba, zato ga je prijatelj ob neki priložnosti (lov na vodomca) imenoval kar *izbranec*. Ob tem si je mislil *"Zavidal sem mu očeta, pa ne pravzaprav očeta, okolje, ki mu je dajalo vse to, na vsak način vse več, kakor meni. Spoznaval sem, da žive ljudje po velikem delu izven sebe, v času in prostoru, ki je zunaj njih, in v času in prostoru, ki sta eden kakor drugi malone brezkončna, so popolnoma domači in s tem tudi razpotegnjeni in pomnoženi do pravljčnih mej."*

Drugi pomembni razloček med Silvanom in njegovim prijateljem je viden v ljubezni, ki je osrednja točka pripovedi. Silvan je zaljubljen v Lino, dekle, ki živi pri isti gospodinji v času Silvanovih študentskih let. Prvi zaplet se zgodi, ko stroga dijaška gospodinja, stara devica, ugotovi, da se Silvan in Lina spogledujeta, sumljivo ji je namreč, da je z nogo pod mizo otipaval njeno, misleč, da je Linina.

Lokar je brez velikih besed ljubezni opisal to ljubezensko čustvo. Z vso nežnostjo je opisal Linino lepoto: *"Že prej in že večkrat je zaznal, da je njena koža drugačna kakor se drugače kaže, tudi drugačna kakor njegova. Bila je bolj gladka. Bila je bolj napeta. Bila je bolj gosta, polna. Silno ga je dražila, nikjer lasu, tudi puha ne."*

"Da, bilo je to obličje s široko razprtimi črnimi očmi, ki so nekam prav prisrčno gledale, bil močan, ozek orlovski nos, bile so polne češnjeve ustnice, bile so nedra, ki so se pod napeto bluzo nalahko vzdigovala. A oči so zdaj strmele v papir pod sabo." Silvan je bil v svojih dejanjih strasten. V določenih trenutkih se pokaže njegova predanost trenutnemu zanimanju. V večeru je z vso dušo srkal vase melodije, ki jih je iz flavte izvabljal njegov gospodar - flavtist.

"Ali glasovi so se oživljali, prihajali vse bolj prosti in nazadnje so se čisto rešili vsakega pomisleka in preudarjanja in krepko zakorakali. Bili so vse odločnejši in Silvan se je zmeraj bolj čudil, kako ga glasovi prevzemajo. So ga pa res prevzemali, da je kar zamedlel, ko je poslušal in si ni upal od sladkosti trenutja dihati."

Umetnosti je bil ves predan in zdi se, da se ljubezen do umetnosti povezuje z ljubeznijo do Line. *"Kmalu in tudi kasneje se mu je razodelo, da sta prav Silen in Pan priklicala v njegovo življenje"*

Lino, pa tudi sta onadva bila, ki sta jo ustvarila, ko še ni bila rojena in sta jo prva naslutila, ko so prihajale in se prepletale, se vračale in spet navrele pesmi izpod oblakov in razhodenih koridorjev v realčnem poslopu."

"Gotovo, to vse je bila Lina, ki se vrača in bila je še vse kaj več. In zato, ker je vedel, da nosita "še in več" v sebi, se tudi ni posebno bal, da bi ga mogel izgubiti."

Skozi literaturo in zgodovino je Silvan razmišljal o številnih vprašanjih, ki so ga begala. Ob branju Othella, je razmišljal o sebi kot o hudodelcu - zdelo se mu je, da igra "igro hudobije s čistostjo, pretkano igro s prekletstva." Ko je bral Namišljenega bolnika, je neizmerno užival "to preseganje mere in njeno uravnavanje."

"Ha, ha je mislil, tu je meja. Jago je meja, Umišljeni bolnik pa ni meja. In meja je obenem žalost, in kjer te žalosti ni, tam tudi meje ni in tam je smeh, ploskanje, igra med glasbo, dosti glasbe. In, je mislil Silvan, to si je treba zapomniti."

V nekem drugem trenutku se Silvan označi kot bolnik. "Dolge vrste pred mano so bile bolne in bolezen se je prenašala na naslednje rodove. Nemogoče je uskladiti tehtnico krvi s tehtnico za hrano in živež. Hrana in luč morata ostati med seboj v nasprotju, zdravi, da se življenje lahko obnovi, da se nenehno obnavlja ravnovesje, ki mu ne sme ostati na mrtvi točki. Živeti pomeni to ravnovesje iskati. Sla in lakota se morata kakor otroka zibati na gugalnici, to je postava življenja, v bistvu njegovega poslednjega sla."

Kasneje Silvan resnično zboli (za tuberkulozo). V njegovi bolezni se izkaže Lina s svojo ljubeznijo. Silvanovemu očetu reče, da bi rada stregla bolniku, toda ta jo postavi pred prag. Lina najde pot do Silvana pri drugih vratih - se vrne, kar glede na njen plah značaj preseneča. Ponoči vznemirjajo očeta sumljivi šumi na stopnicah, nemiren je, boli ga misel, da se v njegovi hiši dogaja nedopovedljivi greh. Lina ostane pri Silvanu do konca. V tem zadnjem delu njegovega življenja se dotakne Lina dveh večnosti - življenja in smrti. V skrbi za Silvana se v njej oglasi materinska ljubezen, želja, želja po potovanju, po neskončnem.

Spomladi, v času klijočih semen in vračanja ptic selivk, Lina ugotovi, da je bolni Silvan, s katerim je prebila noč, bruhal kri, da je negiben in da je kri tudi na tleh. Njeno ravnanje ob Silvanovi smrti nas preseneti, saj je bila nežna osebnost. Niti z enim samim stavkom ni omenjena njena bolezen ob izgubi. Namesto tega pa: "Več sem dala, kakor prejela, več pustila v hiši, pod streho, kakor odnesla iz nje." Lina se odloči, da gre na pot, da ga zapusti in pojde do prve postaje, do druge postaje... Prevzema jo misel, da "gre vlak nasproti in da vlak prihaja tudi njej nasproti."

Silvanovo življenje je bilo kratko in polno, za mnoge ideal, zanj pa ječa, ki ga je omejevala v njegovem doživljanju. Grešnik v ljubezni in ljubimec v grehu je s svojo smrtjo omogočil novo življenje - Linino samostojno pot.

Andreja Likar

Lokarjeva dela

Maj

Novela Maj spada v eno izmed Lokarjevih prvih zbirk - Sodni dan na vasi, ki je izšla 1958. leta. Pripoveduje o gluhonemem Tevžu in njegovi skriti ljubezni Menci. Lokar začne novelo s podobo razcvetene narave v maju. Slikarsko nazorno opiše podobo potoka skozi celoten tok od skalnih pobočij do kovačnice. Čeprav kraj dogajanja ni dobesedno podan, asociira na ajdovski Hubelj in njegove mline, fužine, kovačnice. Idiličen prikaz razcvetene narave dopolnjuje z žvrgolenjem ptic, potrkavanjem žolne. Zatem preide na opis kovačnice poleg potoka. "Na strehi kovačije je bil nizek, širok dimnik, prekrit s plosko pločevinasto strešico, iz katere se je vil črn, gost dim." Lokarjev slog se odlikuje po izraziti opisnosti, ki odraža pisateljevo navezanost na domačo idilo. Novela iz podrobnega opisa preskoči na opis človeka. Prikaže gluhonemega Tevža, njegovo vsakodnevno opravilo, ki pa je tokrat popestrjeno z branjem revolucionarne knjige o preganjanju izkoriščanih delavcev. Knjiga Tevža v celoti prevzame in pretrese.

V njem vzplamtita bes in srd, kar kaže, da ga je zgodba globoko prizadela.

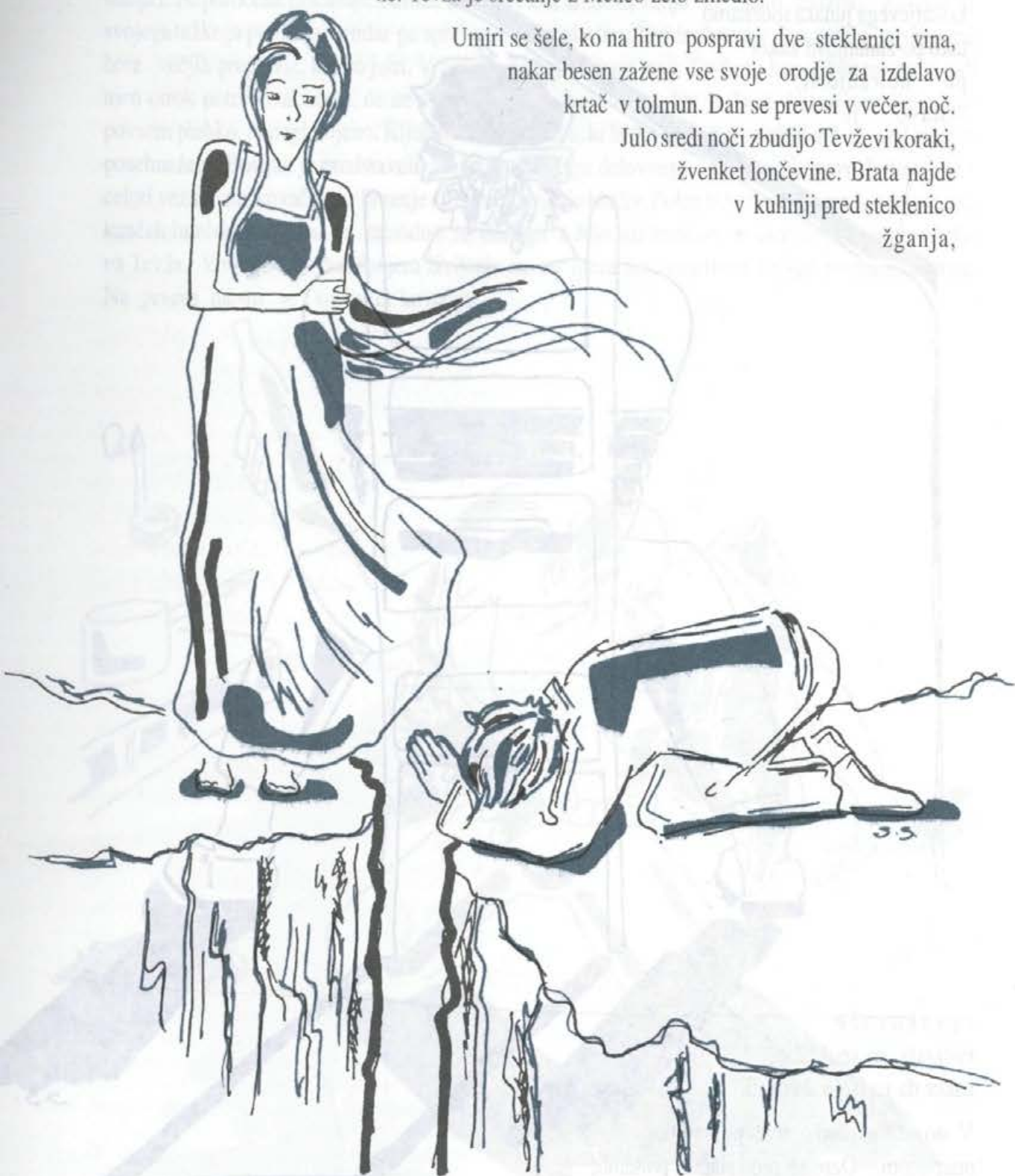
Sestra Jula ga najprej z metanjem kamenčkov opozori, naj odneha z branjem ter nadaljuje z delom, kar pa ne zadošča. Tevža ne zanima več izdelava krtač, vedno bolj se pogloblja v zgodbo. Nakar pristopi k njemu Jula, ki razume bratovo prevzetost, hkrati pa se zaveda, da mu branje ne koristi. "Branje se mu obrne navznoter, zvija mu ude, lomi jih

kakor krč." K Tevžu pristopi z razumevajočim odnosom še kovač Boštjan. Po pogovoru med Julo in Boštjanom ostane Tevž zopet sam, dokler ne pride mlada, brhka Menca. Izzivaje se umiva v tolmunu poleg Tevža, dokler ga ne razvname toliko, da plane proti njej. Takrat se deklina naglo odpravi in lahno, še vedno smehljaje nadaljuje svojo pot. Na vrhu sreča Julo, ki jo, neporočeno nosečnico, nič kaj rada ne vidi, še posebej pri Tevžu ne. Tevža je srečanje z Menco zelo zmedlo.

Umiri se šele, ko na hitro pospravi dve steklenici vina, nakar besen zažene vse svoje orodje za izdelavo krtač v tolmun. Dan se prevesi v večer, noč. Julo sredi noči zbudijo Tevževi koraki, žvenket lončevine. Brata najde v kuhinji pred steklenico žganja,

razburjenega, ko si besen trže srajco s telesa in puli razmršene lase. Nemočna opazuje, kako Tevž živčno pripravlja ogenj v ognjišču, se osmоди po laseh. Zatem skoči po pomoč: po Boštjana, po Gučarjevega, po Drgljeta. S skupnimi močmi ga možje posedejo, privežejo na stol, da bi se umiril. Ko že kaže, da se je pomiril, se Tevž zaleti v Drgljeta in zbeži v noč. Za njim odmevajo živalski, pridušeni kriki; sliši se vodo, ki pljuske sredi tolmunu.

Novela podaja tragično, brezperspektivno usodo mladega, čilega, vendar mutastega Tevža. Lokar gre v primeru opisovanja tragičnega lika v detajle, lahko bi rekli, da junaku zleze pod kožo in poda njegove glavne karakteristike. V številnih primerih moč in živost njegovih likov ni v govorni besedi, ampak v nekakšnem notranjem samogovoru. Lokarjevi liki so pogosto vaški izobčenci, izkoriščani delavci, partizani, skratka ljudje, ki jih je srečeval v svojem življenju.

Njihova slika je popolna.

Lokarjevega junaka spoznamo

tako po zunanosti kakor

po notranjosti.

“Glavo je

vprašujoče
vzdigala in spuščala,
kakor da ga hoče skrtačiti.”

V noveli najdemo dve pomembni
prisposobi. “Ozre se proti slapu v poltemo,
v visoko krošnjo je spet privršal zlatoperi ptič. -

Kobilar! Kobilar! - useče zaporedoma njegov izzivalni žvižgajoči krik in moški na bregu postane nemiren.” Zlatoperi ptič se pojavlja kot popolno nasprotje ubo- gemu, nesrečnemu Tevžu. Je nebeška popolnost, normalnost, ki je Tevž nima. Podobno vlogo ima cvetoča divja češnja. Najprej se pojavi v svojem celotnem cvetu, pred Tevževim srečanjem z Menco. Po tem nesrečnem dogodku se češnji osuje del cvetov; kar kaže na sušenje Tevževih sanj. Dokončno se češnja osuje po tragičnem dogodku, ko Tevž skoči v tolmun. Češnja je simbol Tevževega nesrečnega življenja in njegovih porušeni iluzij.

Glavna oseba "Maja" je vsekakor Tevž. Je tipičen lik vaškega posebneža, ki se zaradi telesne hibe ne more vključiti v vsakdanje življenje. Obsojen je na večno pomilovanje, posmehovanje. Ob strani mu zvesto stoji sestra Jula. Zaradi Tevža je okrnjeno tudi njeno življenje. Tudi ona namreč ni poročena. Obvezuje jo skrb za ubogega brata. V njej se kaže ljubeč, materinski odnos do Tevža. V Tevževo in Julino življenje se vriva Menca. To je krepko, lahko miselno dekle, (kar odseva iz njenega stanja). Neporočena pričakuje otroka, kar je velika sramota zanjo in njeno družino. Zaveda se svojega težkega položaja, vendar ga sprejema lahko miselno. Živi iz dneva v dan, vedra, nasmejana, brez večjih preglavic, kaj bo jutri. V zabavo ji je njena moč nad Tevžem; konec koncev pa bi tudi njen otrok potreboval očeta, če ne drugačnega, pa vsaj takega, kot je Tevž. Njeno razmišljanje je povsem plehko, nepoglabljeno. Kljub temu pa je edina, ki lahko vzpostavi globlji stik z vase zaprtim posebnežem. Boštjan je predstavnik zdravega, vaškega delovnega človeka. Njegovo življenje je v celoti vezano na kovačnico, brnenje strojev, udarjanje kladiv. Poleg trdega garača pa je v njem tudi kanček intelektualca, kar je razvidno iz dialoga z Julo, ko kritično vrednoti knjigo in njen vpliv na Tevža. V njegovem vsakdanjem življenju pa so literatura, umetnost, knjige postranska stvar. Na prvem mestu je vsekakor kovačija.

Lokarjeva novela kljub svoji kratkosti dosega visoko izraznost. V njej so zajeti narava in ljudje. Ta dva pglavitna elementa sta dosledno, pregledno in jasno prikazana. Pisateljev glavni cilj - prikazati neokrnjeno vaško življenje v okviru idilične narave - je v noveli "Maj" v vsakem primeru do potankosti dosežen.

Nastja Gregorič

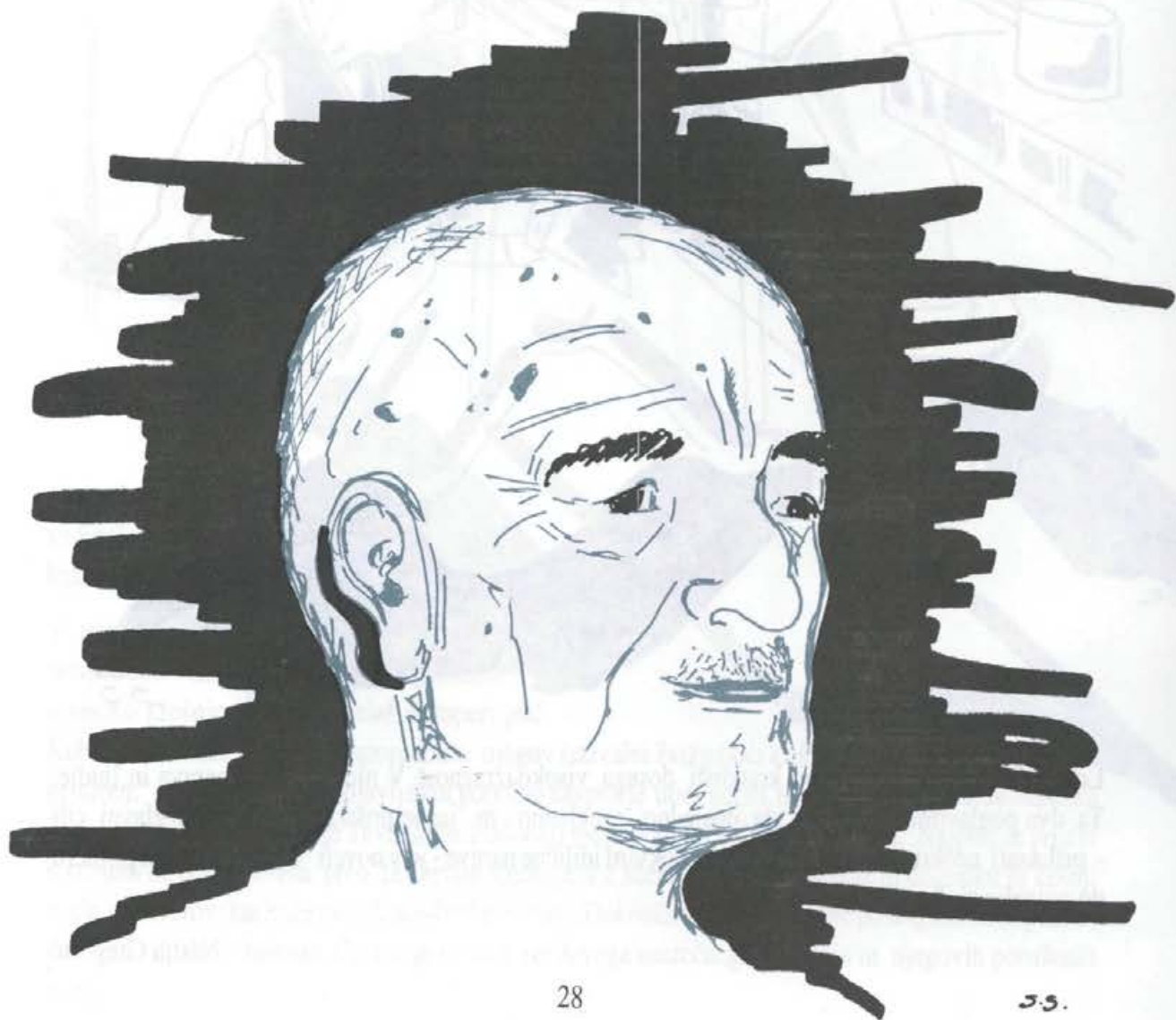
Lokarjeva dela

Objokane blazine

“Barbara je stopila na prag in se zagledala po travniku. Travnik se je bleščal v jutranji majniški rosi in včasih so žarki segli v oko, da je zbolelo. V travniku je bilo vtkanega polno pisanega cvetja, vendar cvetje ni bilo vidno zaradi premočne rose in pobliskavanja sonca...” “Ko je Barbara tako stala na pragu, jo je obšla nepoznana sladkost. Vsa mračna žalost zadnjih časov se je kakor potuhnila, Barbara je glasno zavzdihnila, in glej, svetla podoba se je počasi vzpenjala iz dna.”

Tako začne pisatelj svojo pripoved. Barbara se spominja svojega otroštva, časa, ko je hodila v šolo. Bila je zaljubljena v Urbanča, sošolca, ki ji je pošiljal ljubezenska pisma. Barbara je bila v svoji mladosti lepa. To je tudi sama vedela. Urbanča pa pisatelj predstavi kot nagajivca, ki bi se rad igral. Poročila sta se in imela štiri hčerke. Skupaj sta se prebijala skozi življenje in bila srečna. Potem pa: “Barbara je jokala. Bila je že tretji teden daleč v gozdovih in zdaj jo je premagalo. Pa ni bila samo duša, morda izdana, poteptana duša, ne, bilo je telo, ki se je vzdignilo nadnjo, jo poteptalo in jo zdaj imelo popolnoma pod sabo.” “In zato je Barbara jokala, vdala se je popolnoma izlivu solz in čakala, da ji odleže.” Strašno je trpela. Bila je bolečina, ki je ni mogla razumeti. Urban jo je prevaral, ona pa ni vedela ne kdaj, ne kako, ne kje. Vedela je le to, da je odšel z Velimiro, ki ga je uročila.

“Najprej se je Barbara smejala. Smejala se je od srca, ker ni poznala greha, ker ni vedela, kaj je greh, in šla mimo njega in ga ni videla.” Bila je preveč naivna, preveč preprosta, da bi razumela. Spraševala se je in ugibala, kdo je bil prvi: Velimira ali Urban. Vendar je na dnu srca vedela, da

ni bil Urban. Takrat se je Barbara spomnila, kako nevoščljiva je bila Veljka v šoli, če je katera imela lepo obleko. Ko so ji rekli, da Urban hodi z Velmiro, ona tega preprosto ni verjela. Potem pa se je odločila in šla v gozd pogledat. Drugo jutro sta oba odšla - tiho kakor tatova. "Ta tišina je Barbaro huje zadela, kakor bi jo bila beseda, krik, prepir, v katerem bi se bila kri razpenila... Zato je skušala Barbara temu stanju pobegniti, pobegniti sredi gozdov, v baraki za kuhanje delavcem, v tednih, ko je čakala, da se pobegla grešnika vrmeta, ni bilo lahko. Reševala jo je njena k luči, k soncu in življenju obrnjena narava." Poleg tega je vedela, da mora skrbeti za svoje otroke, še posebej za najstarejšo Elizabeto, ki je bila hudo bolna. Otroka so popadli siloviti krči; ko je Barbara videla, da otrok stiska pesti, je vedela, da prihaja napad. Tudi zaradi nje, ki je potrebovala materino ljubezen bolj kot ostala zdrava dekleta, je morala biti polna energije, kajti le tako je lahko del te energije prenašala na bolno deklico. Barbara se je večkrat spraševala, zakaj mora tako trpeti. Ni poznala greha, a vendar je morala zanj plačevati. A se je s tem plačilom pomirila in zdelo se ji je vsakdanje in normalno. Življenjsko energijo je Barbara našla v soncu.

"Razumela je, to je dan, to je luč, toplota, življenje. Obšlo jo je, to je ljubezen, in kaj bi bila zemlja brez te vroče vdanosti, pa tudi sonce samo, komu bi sijalo?... Dala je, da jo je sonce obsevalo, in dobro ji je bilo tako. Sonce je zlivalo vrhoma svojo ljubezen vanjo in prav tega ji je bilo treba."

Barbara je ugotavljala, da je ljubezen in življenje eno in isto. V trenutkih žalosti in obupa od iskanja vzrokov za izgubljenost ljubezen jo je vedno znova reševala misel na bolnega otroka, ki ima mogoče ravno sedaj napad, nje pa ni tam, da bi jo prijela, da bi si zaupno pogledali v oči in vedeli, da se ne bosta nikoli zapustili. Barbara je stekla domov. Potem se je spočila. Zbudila se je nenadoma, blazina je bila mokra. Jokala je, toda to niso bile tiste iste solze kakor v baraki sredi gozda, to so bile solze iz bolečine, ko leži pred zapuščenostjo in ponižanjem, ko išče v sebi moči zase in otroka, ki je bolan" ko ji živo še odmevajo v ušesih njene lastne besede, ki so jo tudi prebudile iz sna: Jaz pa vem, da ima samo mene rad, samo mene, samo mene!"

Osnovni motiv, ki ga Lokar prinaša z novelo Objokane blazine, je motiv trpeče in žrtvujoče se matere. Motiv, ki je bil tako pogosto opisan pri Cankarju, pa vendar razodeva pri Lokarju neke nove dileme. Zakaj mora trpeti nekdo, ki ni nikomur nič hudega naredil, nikoli na kaj takega niti pomislil? Kje je Bog in kakšen je, da tega ne vidi in prepreči. Možna je tudi primerjava z ljudsko Lepo Vido, le da ni zamorec zapeljal Vide, ampak nevoščljiva zapeljivka preprostega moža, ki v srcu še vedno ljubi samo ženo.

"On se ne povrne več, vedela je. A ne povrne se zato ne, ne, ker ga je ona druga ukradla, odpeljala, ga urekla. Zavezala mu je oči in zdaj ne vidi, kakor slepec je, ki izteguje roke pred sabo, ki otipuje s palico tla, kamor naj bi stopil."

Novelo bi lahko razdelili v tri dele:

V prvem delu se Barbara in Urban ljubita, prebijata se skozi življenje. Čas je mesec maj, mesec sreče, ljubezni.

Nato Barbara zve, da jo je Urban zapustil. Vedno bolj se umika v obup, žalost.

V tretjem delu pa jo reši ljubezen do otrok, ki jo potrebujejo, ljubezen do lastnega življenja.

Ravno tako se razvija tudi junakinja. Iz naivne in ljubeče deklice se skozi žalost in razočaranje obupane žene razvije v ljubečo mater.

Lokar v noveli časovno ne sledi naravnemu poteku dogajanja, ampak sledi Barbarinim spominom, asociacijam, mislim. Lahko bi celo rekli, da skače iz enega razpoloženja v drugo. Na koncu pa je želja po preživetju, kajti boj za obstanek da človeku moči.

MOJCA REPIČ

Lokarjeva dela

Samogovorniki

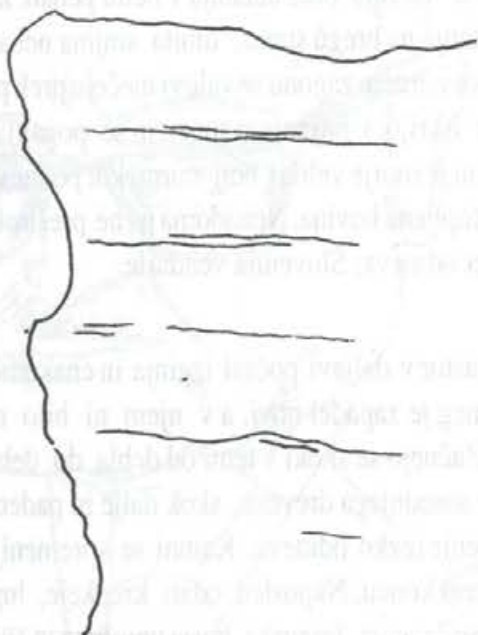
Danilo Lokar je med slovenskimi novodobnimi pisatelji predstavnik psihoanalitičnega ekspresionističnega pripovedništva, ki mu je literatura, kot artistično usmerjenemu piscu večinoma krajših zgodb, pripomoček, da z elementi Freudove psihoanalize in podzavestnih asociacij pokaže grozljivost, strahotnost, grotesknost človeškega bivanja. "Lokarjevo osrednje zanimanje je zmeraj veljalo dogajanju v duši: tenkočutno, zavzeto in pazljivo zajema in slika podobe, ki so v njem morda še iz davnih časov njegove mladosti, zadržane od njegovih ljubih in dragih, povzete od videnja v dolgoletnem življenju. In to je nedvomno očarujoče: v silnih menjavah časa, v vihrav, ki so brisale in na novo postavljale podobo sveta, se Lokarjevi junaki gibljejo kakor ustvarjeni iz večnosti za večnost, kot stalnici, kakršni sta človekovo srce in večna človekova žeja po resnici in lepoti. Ta žeja duše, ta lakota po smislu, ta neskončno pretanjeni čut za zapis tistega, česar na pogled skorajda ni, a je skrito pod površjem, v skrivnostnem, kar prodorno oko umetnika zazre, spozna in zapiše, to skrivno, polno življenje z besedami, to domovanje v jeziku, so temeljne črte Lokarjevega pripovedništva od njegove Podobe dečka naprej. Samogovorniki so, razen ene, knjiga novih novel, napisanih že po pisateljevi devetdesetletnici. Že to je res enkratno in neponovljivo. Stare pisateljeve teme so tokrat izbrušene v nov, pretresljiv, učinkovit zven, v vpraševanje in zapisovanje velikih, najusodnejših človekovih resničnosti: dojemanje in razumevanje poslednjega. Z novo knjigo, s temi Samogovorniki, daje Lokar resda nenavaden, a zato nič manj poučen primer o ustvarjalnosti in umetnosti, ki ne poznata staranja."

Samogovorniki se začnejo z novelo Zvodnica, s temo zgodnje predjesenske noči, ko noč negibno leži in se komajda sliši šum vode iz daljave, a vseeno, voda se giblje. Šum reke nenadoma umolkne. Misli se zlivajo in prelivajo. Besede letijo in brenčijo krogle. Iz daljave se oglašča sova, nekoliko zategnjeno, izkrivljeno. V zraku veje groza pred svitanjem in zdi se, da si noč že mane oči in nateguje veke. Prispe pismo, polno osamljenosti in hrepenenja, a brez moči, brez poguma, drznosti in določene jasnosti. Povsod je vonj po smrti, ki vklene vsakogar v svojo otopelost, ohromljenost. Prihaja globočina in se odpira, počasi, počasi. Strel v čelo in ostane le mladost, ki se s svojo čistostjo, nedolžnostjo, idealizmom bori naprej, dokler ne zahropi z vso silo rafal in jo pokosi kot nežno dišečo spomladansko bilko.

Sledi novela Benjo z zgodbo o ptičarju, ki povzdignjeno koraka in čaka na napad sovražnikov, prašnih cuckov, ki iz primerne razdalje le bevskaajo. Ponosno stoji, kakor da ne vidi in ne sliši. Briga me kužek, ki se zaganja in hrope. Le, le! Bil je samosvoj in odmerjen, dokler nekega dne ne pade sodba in obsodba, da je treba ptičarja spraviti. Benjo dobro razume pogovore, mogoče celo vsako besedo posebej. Nič več ne stoji strumno, nič več nima privzdignjene glave in gobca. Obup in brezizhodnost sta iz prejšnje novele vdrla tudi sem. Junaški lik počasi propada, dokler se s smrtjo častno ne reši svojega življenja. Lahka smrt odmeva po dolini in iz megle vstaja podoba Benja, ki hoče biti gotov, da gospodar koraka z njim. Zvestoba do groba, v večni Nič.

Po naslednji noveli pa je naslovljena tudi knjiga. Pripoved o Nadi, edini jablani, ki je še ostala od gaja cvetočih jablan, a se ni bala samote, ker je kmalu ugotovila, da terja od nje pogovora,

35

razpravljanja, domiselnega komuniciranja; in napol hote, napol nehote se je vdala. Med vrsticami se prebujajo poletje in narava poje, pojejo trave, pojejo oblaki in potok, pojejo ceste, gore, temni gozdovi in v biserno čistih jutrih postane svet velika kristalno čista simfonija. Neopazno izhlapeva morská plan v zrak, v višine in daje oblake vseh oblik, vseh barv. Nato pa mrak, strah, ki prinaša žalost in podobe, dosti podob. Prva podoba ima zvočen, prijetno obarvan sopran in ta glas je znal splavati tudi v višine, z drugo podobo se ujemata v akordih in ponavljata enkrat, trikrat in še. Zdi se, da obema ustreza, da ju celo srečuje, in tretja podoba na koncu z nižjim prijemom zaključi popevko. Ponovijo popevko še enkrat in zdaj se že veliko bolj posreči. Tudi četrta, najmlajša podoba se zdaj že odločno vpleta. Njen nižji glas podpre višjega in vsakokrat zapira arjo. Nato se začnejo pevcem glasovi sesipati, nekoliko omahujejo, še enkrat se vzdignejo in s tem hočejo skriti in zamolčati svojo osuplost in žalost. Podobe ugasnejo in večer se dodobra strdi. Solze kar na široko, kar curkom lijejo. Nič stokanja, nič hlipanja. Brezglasno žalovanje za minulimi časi, za ljudmi, ki so bili in jih ni več. A naliva solz ni mogoče ustaviti. Ihtenje dobi glas, tenak, piskajoč glas, ki pa noče dati toliko solz kot votlega odmeva. Najprej odmeva v širokih presledkih, kakor da se hoče ustaviti, potem pa v vse ožjih in ožjih, dokler se grlo ne stisne in samogovor zamre na ustnicah.

V besu ki od morja s pogledom objame visok stolp in obstane z očmi na visoki terasi, kjer stojijo razmeščeni v nadnaravni velikosti bogovi iz pradavnine. Ocean pljuska daleč proti vzhodu in zahodu, do koder seže oko, in se razbija brez nehanja v belih penah, ki gredo danes visoko. Oko in uho je oddaljeno, ritmično butanje na bregu stresa, umita sinjina neba in morja se napaja z lučjo. Morje je ves čas nemirno. V enakomernem zagonu se valovi mečejo prek pečin, se razcejjajo v tisočeri h curkih, penah in kapljicah, se iskrijo v jutranjem soncu in se poganjajo z otroško naslado vedno znova v skalni prod. V mesečini je morje veliko bolj mirno kot podnevi in mesečina je enakomerno razlita in leži na morju kot raztopljená kovina. Nenadoma pa ne preširok krog rumene luči iz baterije obžari steno in v ušesih spet odmeva: Slovenija vendarle.

V noveli V Trst teman zastor v daljavi počasi izginja in enakomerna sivina je prepojila njive in gore. Snežilo je in na stari sneg je zapadel novi, a v njem ni bilo nobenega tira in bolj kot hitiš, lepše odmeva in lepše poje. Začnejo se skoki v temi od debla do debla, prestop in padec na kamnu, ki visi v globino. Hitro do sosednjega drevesa, skok dalje in padec. Padec v prepad, v daljavi med drevjem švistne in kamenje rezko odmeva. Kamni se spremenijo v krhka jajca in možak tolče zdaj na enem zdaj na drugem koncu. Naposled udari krepkeje, lupina počí in pobožno izginja moč. A istočasno moč nadomešča nova. Jesenska burja umolkne in spet sta zrak in zemlja brnela od juga, brnenje, ki prihaja od njega, poje kakor oddaljena glasba - pesem strojev, koks, transmisij v tovarni. Po isti strani pa pride s ceste ob reki pod stoletnimi topoli pokanje bičev. Glas odgovarja na radovednost, na željo in pohlepnost. Beseda, misel, smisel - vse nič. Ali glasba glasu, pesem, ki ji zapadeš že v začetku. Burja postaja strašna in besede pojejo glasno in neprekinjeno, kakor da kliče nekdo na pomoč. Klicalo me je na pomoč vse hitreje in s posebnim poudarkom. Krošnje se zvijajo v poltemi kakor pajčevina v silnem prepihu. Burja tuli in pometa po nebu in po zemlji. Lovi se v gostem, visokem vejevju visokih, prastarih topolov. Veje tolčejo druga ob drugo, milo ječijo in ropotanje udarcev dramí strah. Množica prihaja kakor morski valovi in se korakoma zaustavlja. A v daljavi je vojaštvo, ki stoji v široki vrsti. Množica koraka prav počasi, komaj se premika, kot da bi se prestapljala na mestu. Zabni stroj, ki vse uničuje, ki melje in melje, njegov hrup pa vedno bolj narašča.

Knjiga se prevesi v zadnjo novelo Pismo. Tu odpove fantazija, tista sila, ki ustvarja nove svetove, ki stare ruši in nalomljene popravlja. Obubožanje se pozna na obrazu, lica so upadla, izpita. Ujameš se v takt novega, obnavljajočega se življenja, to je tisto, kar manjka, a zunanjemu impulzu ne odgovarja notranji samolastni poziv, notranji Jaz in notranji Obraz se ne odzoveta. Ali se ne bosta odzvala nikoli več? Bilo je naravnost čudovito, kako si v mali besedici "vseeno" našel svoj absolutum, ali našel si ga. Kako te je pozibaval v lažnem ugodju. Saj je vseeno, ali sem bogat ali siromašen, ali sem petičen ali beraški, vseeno, vseeno je, naga razgaljena eksistenca sama ti je naenkrat zadostovala. In nasitila te je, tvojega duha je zatrpala. Kdo se je glasneje posmehoval - ti svetu ali svet tebi? Bilo je nekakšno medsebojno razmerje, ki mu ni bilo videti enakega. Ali si si to želel? Morda si prav to sanjal in po tem hlepel.

ALEKSANDER DOLGAN

O Lokarju smo že pisali

Razstava ob stoletnici rojstva

“Napiši mnenje povprečnega srednješolca”, so mi rekli. Kot vsak povprečen gimnazijec o sebi ne mislim, da sem povprečen. Za žalitev se lahko maščujem.

Če greš h komu na rojstni dan, prej poskusiš priklicati v spomin svoje vedenje o njem in če gre “goldene Mitte” na razstavo ob Lokarjevem stotem rojstnem dnevu, se zave, da so kulturni dnevi v osnovni šoli, vrhnja polica v knjižnici in predstava dramskega krožka vse, kar moj spomin premore o Lokarju.

V Ajdovščino se je po prvi svetovni vojni vrnil zdravnik, ki je opravičil izbiro študija z besedami: “Izbral sem pot v življenje, ne med knjižni prah.”

Med ogledom razstave tega samosvojega Ajdovca tudi kot laik ugotovim, da je Lokar ostal zvest tudi “knjižnemu prahu.” Poglobljen pogled v njegovo ustvarjanje pa odkriva v tem prahu dosti življenja, saj je bil Lokar stalno razpet med zdravnika in umetnika.

Prve vitrine seznanjajo z njegovimi deli; novelami, ki jih je zbral v knjige šele v pokoju. Zanimivi so njegovi rokopisi, z varčno in urejeno pisavo popisani koščki papirja, lističi, nakaznice.

Na vrsti so Lokarjeve ljubezni: gledališče - sam je napisal mnogo dramskih tekstov, Cankar - razmišljanje o njem je strnil v knjigo Cankarju na rob, Bela Lisa, Odnosi s Pilonom, o umetništvu, o trgu. Lokar je pisal o prvi svetovni vojni - poudaril je predvsem, da je tudi sovražni vojak človek.

Bistvo je etos, srce, doživljanje, ne ideologije. Njegovo božanstvo je narava, razsodnica in urejevalka sveta in človeka v njem. Greh zoper naravo je greh zoper naravno. Zanj je treba odpuščanje najti V SEBI.

Gospa Ivana Slamič, ki je razstavo pripravila, je v otvoritvenem govoru poudarila, da je Lokar, zdravnik in umetnik, začel izdajati knjige v šestdesetih letih življenja in da je ustvarjal tudi v času pod Italijo.

O Lokarju, nagrajencu Prešernovega sklada, je bilo napisanih več diplomskih nalog in intervjujev, vendar so njegova dela zahtevna - redki odkrijejo njegovo vrednost.

Razstava mi je skrajšala pot do umevanja prepričanja nekega avtorja in tudi nekega časa v znanem prostoru. Dosegla je namen.

Bogdan

Zahvaljujem se pripravljalki razstave za pomoč pri nastajanju članka.

Ponatis iz Izvira št. 1, letnik 91/92

O Lokarju smo že pisali dan republike smo počastili s predstavo IZIN KONEC

Uprizorili smo noveli "Ples" in "Izin konec" pred kratkim umrlega rojaka Danila Lokarja. Odziv je bil zelo zanimiv:

- Dober je bil predvsem začetek predstave, ker moški niso speljali svojih vlog do viška. Dobro bi bilo, če bi pri tem sodelovala tudi publika, ki je v teh rečeh bolj strokovno podkovana.

- pohujšljivo

- ... Sicer pa je najbolj zažgal Kovač Mate iz drugega, ki si je nadel naramnice znanega kurbirčka

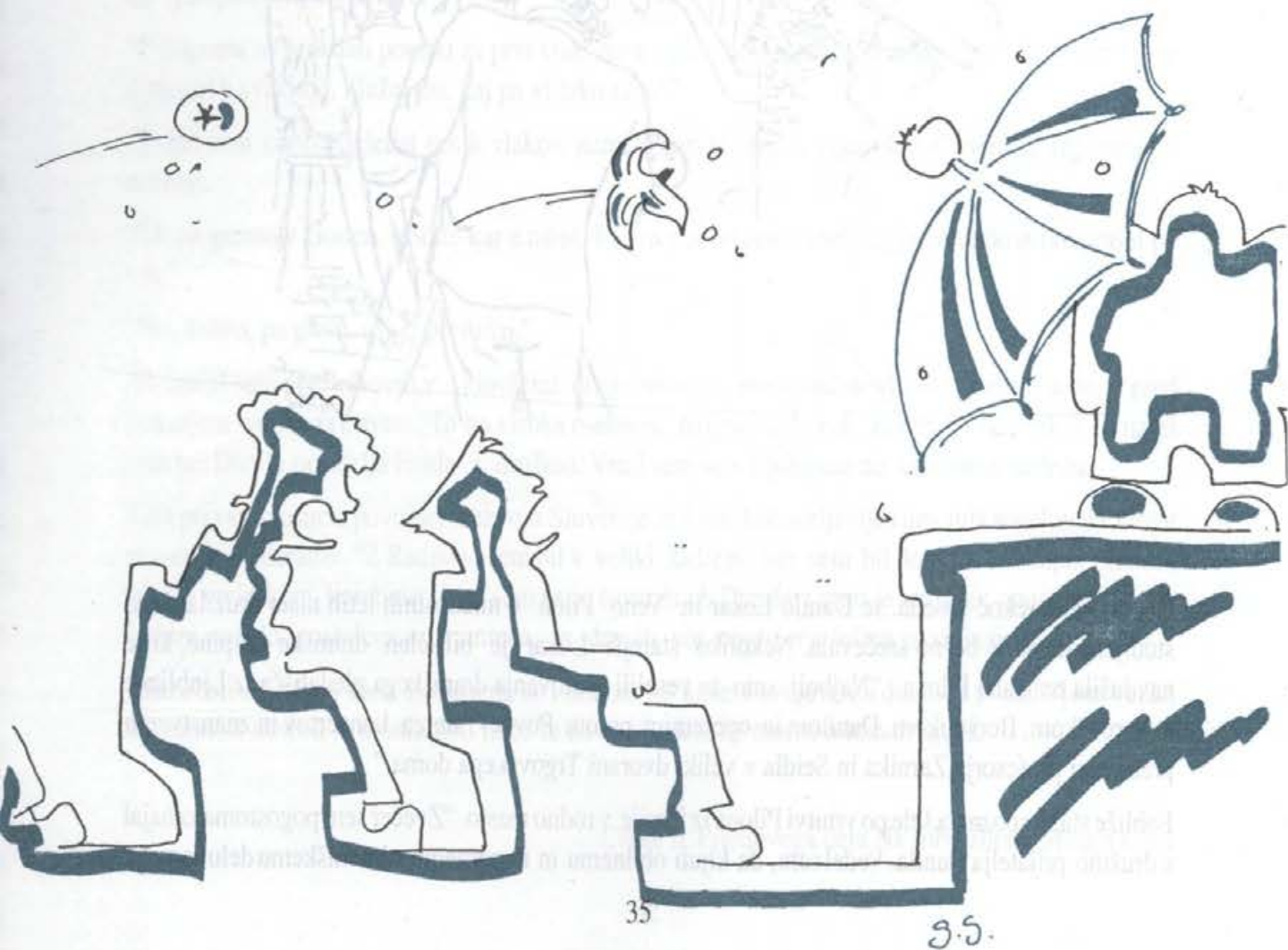
- Nisem razumela

- kurbe, kurbe

Mnenje o predstavi, kakor je bilo videti z odra: reakcije gledalcev zelo nezrele in zgrešene. In še to: naše nezrelo gledalstvo pa tudi ne ve, da se med prizori ne ploska.

- Proslave bi morale biti neobvezne - s tem bi se izognili nezrelemu občinstvu (ki ga ne boste nikoli - na žalost - vzgojili).

Ponatis iz Izvira št. 1, letnik 89/90

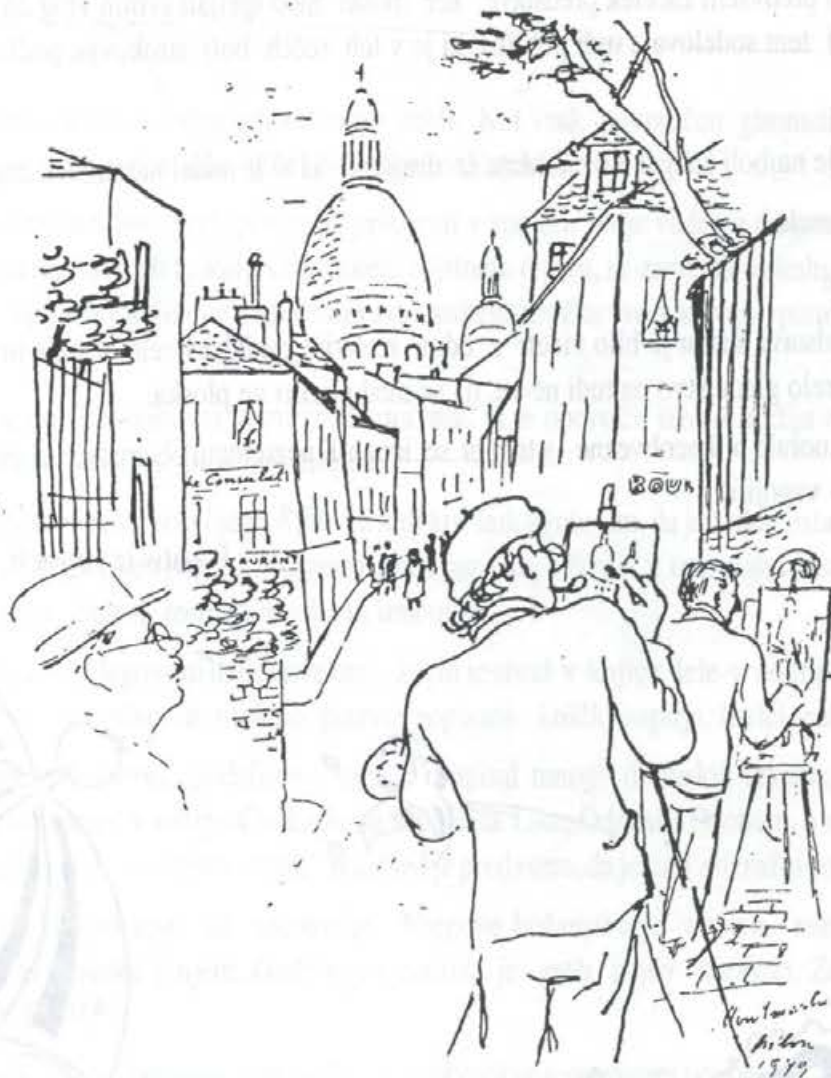
Spomini

Spomini

Spomini

Spomini

Pilon do Lokarju

Čeprav tako rekoč soseda, se Danilo Lokar in Veno Pilon v mladostnih letih nista družila. Med študijem sta se le bežno srečevala. Nekoliko starejši Lokar je bil član dramske skupine, ki je navdušila realčana Piona. "Najbolj smo se veselili gostovanja dramskega gledališča iz Ljubljane z Verovškom, Boršnikom, Danilom in operetnim parom Povhe-Talerca, koncertov in znanstvenih predavanj profesorja Zarnika in Seidla v veliki dvorani Trgovskega doma."

Poblize sta se spoznala šele po vrnitvi Piona iz Rusije v rodno mesto. "Zvečer sem pogostoma zahajal v družino prijatelja Danila. Vedel sem, da kljub obilnemu in napornemu, zdravniškemu delu sameva

na sončenju ob Lokavščku in skrivaj nekaj piše. Vendar ni nikdar jasno o tem govoril ali kaj pokazal. Največkrat smo govorili o umetnosti in literaturi," Mlad podeželski zdravnik se je začel zanimati za slikarjeva dela iz ruske dobe, še bolj pa za tista, ki so nastajala pred njegovimi očmi. Večino del mu je odkupil. "Kar sem dotodaj naslikal dobrega, zlasti ajdovskih portretov, sem v celoti za majhen denar odstopil prijatelju Danilu, ker sem upal, da bo v skrbnih rokah."

Tudi ko se Pilon odseli v Pariz, ostaneta prijatelja še naprej v stiku. Pilon naslika Lokarjev portret, Lokar pa ga večkrat obišče. "Prijatelj Danilo mi je s potico prinesel polno mavho Ajdovščine." Pilonovo umetniško delo najde odmev v nekaterih Lokarjevih novelah. "Prijatelj Danilo je v noveli Od brega namesto mene, čeprav po svoje, nazorno opisal moje tedanje slikarsko delo v okviru življenja, v katerem sem se gibal. Najbolje pa naj pričajo slike same, kolikor bodo kljubovale času!"

Po zadnji vojni se Pilon vrne domov. Z Lokarjem se pogosto srečujeta. Pilon omenja srečno naključje na ljubljanskem kolodvoru.

"Polagoma so prihajali potniki za prvi vlak, med njimi sem spoznal bivšega vipavskega zdravnika z njegovo svakinjo. "Ježeš no, kaj pa vi tako rano!"

"Prišel sem samo pogledat urnik vlakov, nameravam te dni v Ajdovščino", sem se izgovarjal v zadregi.

"Mi pa gremo v Gorico, pridite kar z nami, Evgen vas bo zelo vesel, saj je že večkrat povprašal po vas."

"No, dobro, pa grem, saj je prvi maj."

"Prenočil sem pri Brasovih v Ajdovščini, drugo jutro pa me je nečak Marjo opozoril, da stoji pred Lokarjem velik, črn avto. "To bo visoka osebnost, mogoče celo kak znanec!" sem rekel. In našel sem pri Danilu prijatelja Ferda z družino. Vrnil sem se v Ljubljano na udobnem sedežu."

Tudi pri vsesplošnem povojnem razvoju Slovenije je Pilon kot uveljavljen umetnik sodeloval v krogu slovenskih literatov. "Z Radgono sem bil v veliki zadregi, ker sem bil določen za skupni literarni nastop v vinskem kombinatu, pa sem se za tovariši ob Danilovi rami le izmazal; opogumili so me žlahtni požirki jeruzalemca, traminca, in drugih vin, pogovor s šefom produkcije..."

Kakorkoli že, odnos med Lokarjem in Pilonom se kaže v svojevrstni duhovni zvezi. Njuna velika navezanost odseva iz njunih del. In če te navduši eden, ne moreš mimo drugega.

Citate iz Pilonovega dela Na robu zbrala Mateja Čoha

Spomini

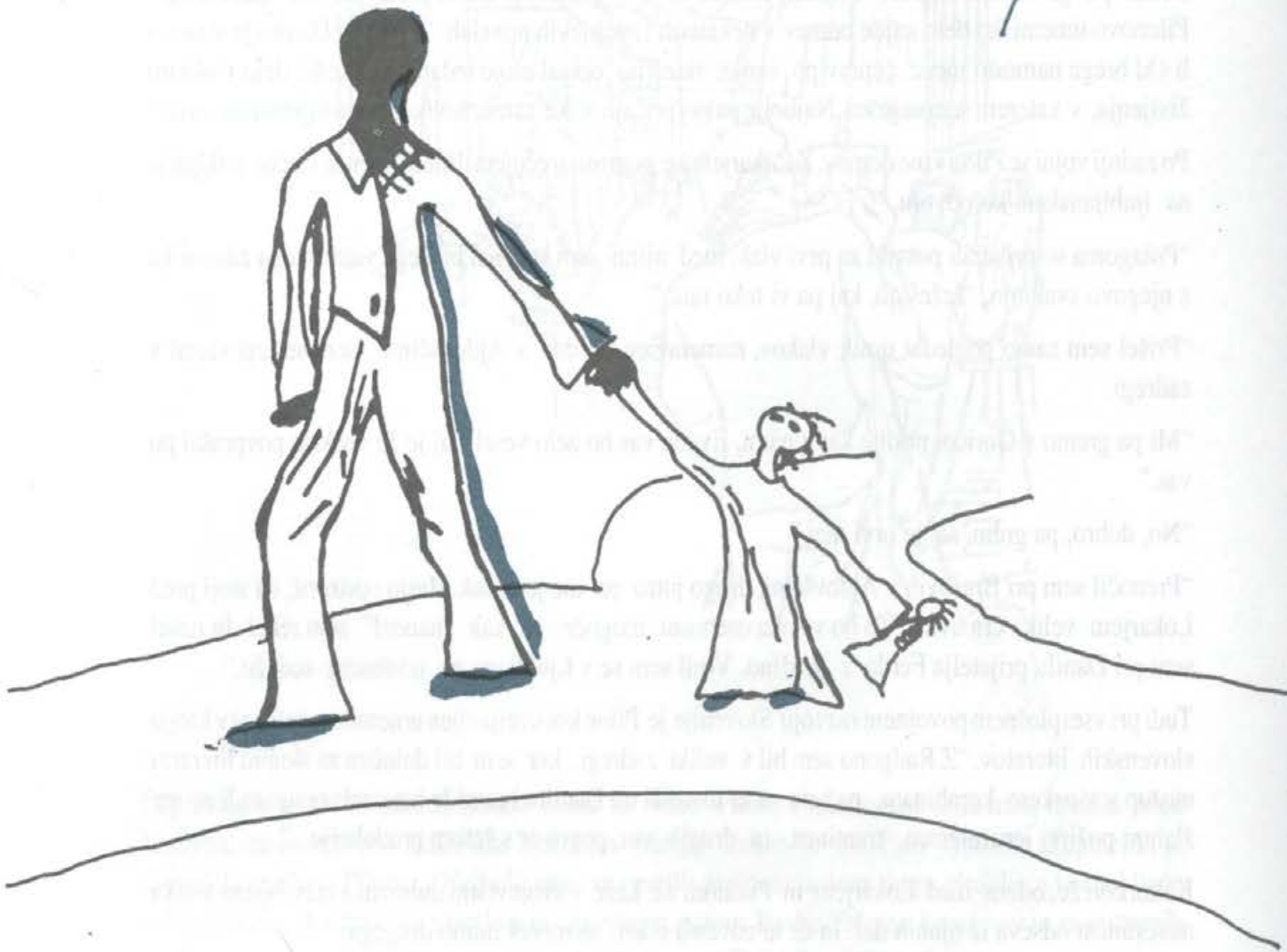
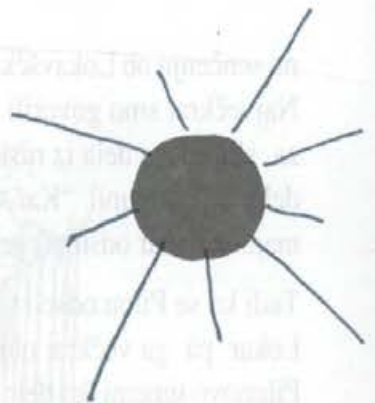
Spomini

Spomini

Spomini

Sestra Anica Danila

“Danila je prevzel mladostni Cankar in mi ga je vedno priporočal v branje, vendar ga v mladosti nisem mogla dojeti.”

“Danilo me je vedno oskrboval z najboljšimi knjigami, tako da se je moje obzorje že zgodaj zelo razširilo ...”

“V umetniških vprašanjih, zlasti v pogledu književnosti, sem se vzorovala največ po bratu Danilu, ki je študiral na Dunaju medicino in prinašal ob počitnicah domov mnogo novega iz velikega sveta, posebno glede kulture in litera- ture, ki ga je nadvse zanimala. Na Dunaju je zahajal v lokale, kjer so se zbirali najboljši slovenski razumniki, zlasti je cenil dr. Prijatelja, ki je delal v dvorni biblioteki in mnogo vedel. Vse, kar je slišal tam gori, je znal Danilo v počitnicah tako živo prikazati doma, da sem se čutila blizu ljudem, s katerimi je on občeval na Dunaju. Dajal mi je smer pri branju knjig in mi svetoval, kaj naj berem, navadno je to že sam prebral.”

“Opazila sem, da je brat v vseh ozirih zelo varčen. Bogastvo je smatral za izvor zla. Svoj življenjski nazor je črpal zlasti iz del Leva Tolstoja, a že v goriških letih je bil zagledan v Cankarja.”

“Na Dunaju sva preživela z Danilom tudi prav suhe dni, brez denarja. Ob neki priložnosti me je pregovoril, da sem nesla zlato verižico v zastavljalnico. Čakal me je medtem na cesti. Ko sem stopila iz zastavljalnice, mi je vzhičeno rekel: “Tako se, vidiš, učiš, kako živijo ubogi ljudje.” Zdelo se mi je, da je pod vtisom razmer, v katerih je živel Dostojevski z ženo v Nemčiji, ko je morala ta zastaviti svoje zadnje krilo, ker je Dostojevski vse zapravil pri ha- zardnih igrah.”

“Življenje na Dunaju je zelo obogatilo moje znanje. Z bratom sva o vsaki stvari, ki sem jo videla, debatirala, s čimer mi je pripomogel do vsebinske podlage vsakega doživljanja. Pobijal je mojo sentimentalnost in preobčutljivost, in ko mi je podaril za rojstni dan svojo sliko, je bil na njej pripis: “Anica, tvoje najboljše, tvoj razum.” Nekje drugje mi je pripisal Goethejev citat: “Ich lebe sehr diaet und halte mich ruhig, damit die Gegenstaende keine erhoehen (Živim vzdržno, sem zelo miren, tako da ne zadenejo predmeti na razgreto dušo, marveč dušo razgrejejo).” V stikih z ljudmi je ponavljal: “Ohrani vedno razdaljo, da jih lahko opazuješ.” Vse to mi je dalo mnogo misliti in je odločujoče vplivalo na moj razvoj, vendar sva si ostala z Danilom zelo različna.”

Povzeto po revijah Prešernove družbe Srce in Oko, letnik 1993, št.: 45, 46 in 47

Spomini

Spomini

Spomini

Spomini

Iz zapiskov dolgoletne vodje Ajdovške knjigarne

Pisatelja dobro poznam prav iz prvih otroških let kot soseda in hišnega zdravnika. Kasneje sem se z njim srečevala, ko je knjigarna Naša knjiga Ajdovščina vabila pisatelja k podpisovanju knjig našim kupcem.

1954 - 1958

Spominjam se, ko je hodil v knjigarno - ure in ure je sedel in bral. Največ je bral zbrana dela Ivana Cankarja. Niti videl ni, da smo trgovino že zaprli. Kašljali smo in ropotali. Bila sem mlada, pa bi rada šla domov - takratna vzgoja pa ni dovoljevala, da bi stranko opomnili, da mora oditi, da je že zaprto.

1958 - 1959

Ob izidu knjige Sodni dan na vasi Tone Pavček poudari odkritje pisatelja. Knjigo smo zelo hitro razprodali. Ljudje so takoj začutili, da gre v knjigi za naše ljudi, da se dogaja doma, na naši vasi.

1960

Tega leta je bilo v naši knjigarni srečanje z domačim pisateljem ob izidu knjige Leto osemnajsto, ki je izšla v zbirki Sodobni roman pri Cankarjevi založbi. Takrat je samo podpisoval svoje knjige.

- istega leta -

O literarnem večeru leta 1960, na katerem so nastopali France Bevk, Danilo Lokar in Ela Peroci, sem si zapisala: Profesor Bizjak je tu dal zelo lepo priznanje obema: Bevku in Lokarju. Odlomek, ki sta ga oba literata prebrala, je bil po njegovem mnenju literarno zelo močan.

- " -

Zelo lepo je dramski krožek Gimnazije Veno Pilon uprizoril Lokarjevo Platneno srajco. Ko sva se pogovarjala, se je zelo rad spominjal te uprizoritve.

- " -

Ni bilo kulturne prireditve v Ajdovščini, da se je ne bi dr. Danilo Lokar udeležil skupaj s svojo ženo. Nikoli se ni usedel v sredino, vedno nekje na koncu prve ali druge vrste.

- " -

Vsak dan je tekel mimo izložb nove knjigarne na Goriški cesti. Če ni bilo njegove knjige v izložbi, je vedno takoj poslal svojo ženo, da nas je opomnila, če lahko damo katero njegovo knjigo v izložbo.

- " -

Spominjam se predstavitev njegovih knjig v prostorih knjigarne, potem pa smo zaradi vedno večje udeležbe in odprtja Pilonove galerije predstavitve knjig prirejali v prostorih Pilonove galerije. Zanimivo, da je imel vedno tremo pred predstavitvijo. Zadnje tri dni je kar naprej hodil v pisarno knjigarne: "Moral bi vam kaj pomagati, pa ne znam, veste - kaj je vse urejeno?..." Zelo ga je skrbelo.

- " -

Pesnik Tone Pavček, gost in voditelj večerov, je nepozabno orisal in predstavil delo pisatelja in Cankarjevo založbo kot njen glavni urednik. Pozneje, predvsem za obletnice pisateljevega rojstva: leta 1972: 80-letnico, leta 1977: 85-letnico, leta 1982: 90-letnico pa je izkušeno večere vodila prof. Ivana Slamič. Ob večerih sem vedno poskrbela tudi za družabnost in kulturni program. Pisatelj je bil vedno zelo vesel.

Domačini so imeli tudi smisel za nakup knjig. Čeprav jim čtivo ni ugajalo, so hoteli imeti v domači knjižnici vsaj nekaj njegovih del, saj je bil pisatelj domačin. Gospod dr. Danilo Lokar jim je neutrudno dajal avtograme.

1976

Leta 1976 so učenci osmih razredov osnovne šole v Ajdovščini kupili za svoje učitelje knjige dr. Danila Lokarja. S tem so prav gotovo počastili pisatelja kot rojaka.

- " -

Če si se s pisateljem pogovarjal, je postal zelo zgovoren in ni pustil do besede. Spominjam se, ko mi je rekel: "Živel sem vedno v umetnosti, tudi ko nisem pisal."

Kot hišni zdravnik je bil dr. Danilo Lokar zelo skrben in natančen. Večkrat je brskal po knjigah, predno se je odločil. V ordinaciji je imel knjižno omaro polno zdravstvenih knjig. To omaro sem kot otrok občudovala. Tako debelih knjig še nisem videla. Spominjam se tudi, da je on poskrbel za specialista v Trstu. Tudi osebno se je zanimal pri specialistu, telefonov namreč takrat še ni bilo.

Bil je družinski zdravnik skoraj vsem ajdovskim materialno boljše stoječim družinam. Mislim, da se za bolnike, ki niso bili njegovi stalni klienti, ni dosti brigal. Tudi ni trpel, da bi imel več ljudi v čakalnici, to ga je delalo živčnega.

Moj oče ga je zelo spoštoval. Za popravila v hiši ali vzdrževanje ambulantnih prostorov je vedno klical očeta, kateremu je zelo zaupal. Bili smo namreč sosedje.

Zvečer je bila v njegovi delovni sobi vedno luč. Pisal je ponoči. Povedal je tudi, da je večkrat skočil iz postelje in hitro napisal stavek, da ga ne bi pozabil.

Bil je natančen tudi pri zelo skromni hrani. Z ženo sta točno preštela fižol, predno sta ga dala kuhat. Mislim, da je bilo za vsakega samo deset fižolov.

Prav v zadnjih letih, ko je živel že sam, ga je nekega popoldneva našel moj mož Pavel Bogataj v stanovanju popolnoma shiranega. Slišati je bilo neke čudne glasove. Tudi okna se niso že dva dni nič odprla. Zdravnik ga je takoj odpeljal v bolnico. Od tu so ga odpeljali v Dom starejših občanov na Tabor v Ljubljani. Tudi tu smo ga kdaj pa kdaj obiskali. Kar lepo se je počutil v urejenem življenju.

Zapisa Marjetka Bogataj

Danilo Lokar - pisatelj, urednik! Moram reči, da ga
 imam kar v dobrem spominu. Njegov obraz, njegovo postavo,
 njegove gibe in poglede. Bil je samostojna osebnost,
 nekobunden. Družil se je le s nekaterimi prijatelji kot
 so Bianchi in Pilon, s katerimi je večkrat zahajal na
 popoldanske izlete, poljubljene smuci so mu bili:
 Col, Predmaja, Bele... Raz pa je pohajkoval, tudi
 sam. Tudi po voji se je privedel ob Lokarjevo,
 pomavadi s pisalom in belimic v rokah. Ljudje
 tistega časa smo govorili, da se „Knajpa“ (kapa).
 Danilo je ob Lokarjevi opazoval naravo in ob njem
 ustvarjal, pisal. Bil je najstarejši izmed Lokarjevih
 otrok, ki so si bili medseboj zelo različni, vsakega
 izmed njih je bil kot poseben posebnost.
 Najmlajši Marij je vstopil za „Kavalirija“ prijatelja
 večerit celo s prijatelji mladostni, Amica, edine hčerke
 v družini, pa je bila iznemašljiva, bistra deklina,
 ostalih nismo tako dobro poznali.
 Tudi Lokarjeva starija sta bila vsak po svoji
 edinstvena. Mati - dobra gospodinja, bistra ženska
 lahko bi rekli inteligentna in Oče, ki je vso
 družinski poro in skrbel za svojo družino s strojem,
 ki je bila vedno njegova last.
 Lokarjevi otroci so se ne le tudi kasneje vračali v
 domovi Dom. Po vojnih študij, potovanjih, po delu!
 Kljub konfliktom, katerih ni manjkalo, se se vedno
 vračali k mouten, k očetu. Kafti kot prava prava
 „Po delu vedno sence posije“

Posebnost med Lokarjevimi posebnostmi je bil Danlov
 stari Artur. Bil je salivore, na zunaj je bil zelo resen,
 vnet pa je zelo ugleden nastop in marsikdo mu je
 naredel (tudi sam včasih). Posebnost ob posebnosti!
 Posebnost pa je bil tudi njegov jezik, tako imenovane
 Lokarjevine (ljudje so pravili Slavonjevine s posebnim
 naglasom), po kateri je Lokarjeva družina veljala
 za samostojno družino.
 „Lokarjevine“ pa živijo še domov, Amica sin Jurij
 Ohtarja, Lokarjevi Trachij, Njikon Naglas
 Njhone Posebnosti.

Spomini

Spomini

Spomini

Spomini

Danilo Lokar po Ujidoovsku

Rekli so, da je bil full dober. OK. Bil je dober. In bil je naš, zato je prav, da ga tudi skozi besede naredimo našega. Kako neki?

Pomešati se med domačine in prisluhnti obujanju spominov. Govorijo, da so umetniki čudni. In kako je bil naš Lokar čuden?

Mama mi je priznala mladostne vragolije: "No, ko smo se še lovili v kratkih kijklcah in ko so bili vaši očetje oboroženi s fračami, takrat se je ta veliki mož čestokrat namakal v takrat še čistem Lokavščku, izza grma pa so ga ogledovale radovedne w'čke."

Na ulici se pomešam med množico Ajdovcev. Iščoča resnih odgovorov, srečam prijatelja, ki mi ponudi pomoč pri prvem pogovoru z mimoidočimi. Gimnazijka (vsaj začetek bo dober) mi zategne: "Kaj ni bil to en pesnik?" Razideva se brez komentarja.

Pri Audiju 80 zagledam poslovneža: "To je bil pisatelj, zdravnik, Ajdovec..." "Ima tudi spominsko sobo; morda veste...?" "Vem, vem. Finančno sem jo podprl!!! Je pa... no... v galeriji?"

Potem pa še neka osnovnošolka ve, da je pisatelj in da imajo doma eno knjigo. "Naslova pa ne bi vedela...!"

Poiščem nekaj primerkov stare generacije in sprehajalec mi pove: "Imel je dobro ženo! ... In menda je imel častitljivo staro pohištvo - kopalnico pa vedno v teku z modo. In dober zdravnik." Njegova sosprehajalka pa doda: "Bil je dokaj realen človek, na potovanje je vzel samo najnujnejše stvari, ki so bile spravljene v zdravniški torbi. Jedel ni veliko - razen na slavnostnih prireditvah...!!! Tako je nehote spravljal prijatelje v zadrego..."

Znan kulturni delavec (ki se mu menda full mudi): "Jaz vem toliko, da nimam časa vsega povedat, Prešernova nagrada, se mi mudi, Burja pred tišino, še vem, dosti vem, adijo!"

Še dalje odkrivam in noge me iz navade nesejo v knjižnico. Knjižničarka mi s krorkodilčki v očeh pripoveduje: "Vse kar je dobrega v knjižnici, je prebral. Po knjige je prihajala njegova žena - dokler je bila še živa. Največ je prebiral Cankarja... Nekaj študentov iz ajdovske občine je delalo diplomsko nalogo iz njegovih del..."

In potem mi še rečejo, da nam ni nič odpuščeno, ker smo v prvem letniku; odgovor pa lebdi v zraku.

P.C.M.V.T.L.V.P
S.B.
P.M.S.T.

IZVIR

GLASILO SREDNJE ŠOLE VENO PILON AJDOVŠČINA

GLAVNI UREDNIK: BOGDAN BATIČ

POMOČNICI GLAVNEGA UREDNIKA: MEI SING BLAŽKO
IN VALENTINA RUSTJA

UREDNIŠKI ODBOR:

Darja Breclj,
Valentina Pregelj,
Sonja Bajc,
Polona Curk,
Mateja Čoha,

Simona Semenič,
Barbara Tomšič,
Maja Vrabc,
Aleksandra Kodrič,

MENTORICA: ZDENKA BLAŽKO

LIKOVNA OPREMA: Sibil Slejko, Ljubica Stojanovič, Darja Breclj, Darja Slokar,
Barbara Tomšič, Nataša Slokar, Mia Curk

LIKOVNI MENTOR: BRANE JAZBAR

RAČUNALNIŠKO OBLIKOVANJE: A. Blažko

STAVEK IN TISK: TRUST d.o.o. Osek, telefon: 065 48-832

NAKLADA: 300 IZVODOV

V AJDOVŠČINI, MAJA 1993

IZVIR

